

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут прикладної економіки і менеджменту
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: «Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»: фінансовий облік та управлінській економічний аналіз»

ШИФР КРБ.ОтаА.1.579-03.2.4

Здобувачки: _____ **Корчаковської К.В.**

Керівник: _____ **доц. Ступницька Т.М.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "6" червня 2024 р., протокол № 15.

Завідувач кафедри

обліку та аудиту _____ **Валерій НЕМЧЕНКО**

Одеса – 2024 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут прикладної економіки
і менеджменту ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри обліку та аудиту

«_____» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Корчаковської Катерини Валеріївни

---

1. Тема роботи: «Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»: фінансовий облік та управлінській економічний аналіз»

Затверджена наказом ОНТУ від 06 жовтня 2023 р. наказ № 579-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 6 червня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Звітні дані про діяльність підприємства за 2020-2022р.р.

---

4. Перелік питань, які потрібно розробити: Сутність, значення та законодавча база обліку необоротних активів. Техніко-економічна характеристика підприємства та управлінській економічний аналіз необоротних активів за три роки на ньому. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку необоротних активів на ньому. Висновки та пропозиції.

---

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць – 29, рисунків – 17.

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **15 лютого 2024 р.**

Керівник _____ Ступницька Т.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Корчаковська К.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.24 - 15.03.24	
2. <i>Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки</i>	16.03.24 - 21.04.24	
3. <i>Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	22.04.24 - 25.05.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.24 - 06.06.24	

Здобувачка-бакалавр _____ Корчаковська К.В.

Керівник роботи _____ Ступницька Т.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-бакалавр Корчаковська К.В _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Необоротні активи ТОВ «ДРУЖБА СВК»: фінансовий облік та управлінський економічний аналіз»

В кваліфікаційній роботі було проведено вивчення теоретичних основ обліку та аналізу необоротних активів підприємства, також був досліджений стан бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів у ТОВ «Дружба СВК». Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження були спрямовані на розробку певних пропозицій, щодо вдосконалення організації обліку операцій з необоротними активами на підприємстві.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. В першому розділі роботи розглянуто економічну сутність та основи обліку необоротних активів: визначення необоротних активів, їх класифікація, методи оцінки, особливості обліку надходження, амортизації, ремонту та вибуття необоротних активів. Розглянуто синтетичний і аналітичний облік необоротних активів, наведено рахунки, які призначені для їх обліку. Розглянута типова кореспонденція рахунків та відображення інформації про необоротні активи у фінансовій звітності. У другому розділі роботи здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2022 рр. та розглянуто питання аналізу необоротних активів підприємства: завдання та джерела інформації для проведення аналізу необоротних активів, наведені етапи його проведення та здійснено аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2022 рр. В третьому розділі розглянуто організацію бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів у ТОВ «Дружба СВК».

У висновках вказуються результати проведеного дослідження питань обліку та аналізу необоротних активів ТОВ «Дружба СВК», надано рекомендації та пропозиції, щодо удосконалення бухгалтерського обліку необоротних активів з метою покращення діяльності підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 98 с.;
таблиць	- 29;
рисунків	- 17,
додатків	- 3.

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1. Економічна сутність обліку необоротних активів підприємства	7
1.1. Сутність та класифікація необоротних активів	7
1.2. Нормативно-правова база та завдання фінансового обліку необоротних активів	23
1.3. Методика фінансового обліку необоротних активів за національними стандартами	27
2. Економічний аналіз діяльності та управлінський аналіз необоротних активів ТОВ «Дружба СВК»	58
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Дружба СВК»	58
2.2. Управлінський аналіз необоротних активів підприємства	63
3. Стан бухгалтерського обліку та обліку необоротних активів ТОВ «ДРУЖБА СВК»	77
3.1. Характеристика організації обліку на підприємстві	77
3.2. Облік необоротних активів у ТОВ «ДРУЖБА СВК»	80
Висновки та пропозиції	90
Список використаних джерел	93
Додатки	99

ВСТУП

Дана тема кваліфікаційної роботи є актуальною, тому що правильні класифікація, оцінка і відповідний облік необоротних активів являються одними з найважливіших факторів виробництва, а їх надмірна зношеність безпосередньо впливає на рівень економічної ефективності суб'єкта господарювання. Для того, щоб підтримувати необхідний рівень економічної ефективності, підприємства повинні приділяти увагу оновленню своєї матеріально-технічної бази, що у здебільшому здійснюється саме за рахунок капітальних інвестицій і гарантує придбання підприємством основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних цінностей. Важливо, щоб необоротні активи, які отримує суб'єкт господарювання, були належним чином визнані та оцінені.

Метою даної кваліфікаційної роботи є розкриття питань, пов'язаних з бухгалтерським обліком та аналізом необоротних активів ТОВ «ДРУЖБА СВК» та розробкою практичних рекомендацій щодо удосконалення їх обліку відповідно до діючого законодавства України.

Для досягнення мети у роботі поставлено такі завдання:

- розкрити економічну сутність необоротних активів та особливості їх класифікації;
- дослідити вітчизняне та зарубіжне нормативно-правове забезпечення обліку необоротних активів;
- визначити завдання обліку і аналізу необоротних активів в обліку та фінансовій звітності;
- дослідити методику та організацію синтетичного обліку руху необоротних активів та відображення їх у фінансовій звітності;
- дослідити існуючу організацію та методику аналізу необоротних активів підприємства;
- дослідити організацію обліку та облік необоротних активів у ТОВ «ДРУЖБА СВК»;
- сформулювати пропозиції щодо покращення системи обліку, оцінки та аналізу необоротних активів на обраному підприємстві.

Об'єктом дослідження є необоротні активи, предметом дослідження є облік та аналіз необоротних активів у ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Теоретичною основою кваліфікаційної роботи послуговували роботи як зарубіжних, так і вітчизняних учених-економістів: Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, З. В. Задорожнього, Л. І. Куликової, Я. Д. Крупки, Б. М. Литвина, Н. М. Малюги, І. М. Павлюка, В. М. Пархоменка, М. С. Пушкаря, В. В. Сопка.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, наукові праці вітчизняних учених з питань обліку та аналізу необоротних активів, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства, квартальні і річні звіти, дані статистичної звітності, виробничо-фінансові плани, довідкові матеріали.

У процесі дослідження використовувались методи наукової абстракції, індукції та дедукції, ретроспективного аналізу (при визначенні поняття і змісту необоротних активів), групування, порівняння, аналізу і синтезу, методи конкретизації, моделювання, аналогії, спостереження, балансовий метод.

Основні теоретичні та практичні результати дослідження: доповідалися, отримали позитивну оцінку та були апробовані: на конференціях: науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ (секція обліку і аудиту) 28 березня 2024 р. м. Одеса; VI всеукраїнській студентській науково-практичній конференції *«Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді»*, 17-18 квітня 2024 р. м. Одеса (Додаток А); на науковому колоквіумі «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку» в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри обліку та аудиту ОНТУ 18.14.2024 р. (Додаток Б) та у надруковані у 1-й статті та 1-х тезах конференції.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. В даній кваліфікаційній роботі розглянуті питання обліку та аналізу необоротних активів на прикладі ТОВ «Дружба СВК».

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація необоротних активів

Будь-який суб'єкт господарювання, незалежно від своєї обраної форми власності, активно використовує у процесі своєї діяльності необоротні активи з метою забезпечення ефективного виконання своїх функцій та поставлених завдань. Роль необоротних активів у виробничому процесі та особливості їх обліку та економічного аналізу в умовах ринкових відносин створюють особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і ефективного використання необоротних активів. Зовнішні та внутрішні користувачі вимагають більш оперативної та ґрунтовної інформації про необоротні активи, саме тому система сучасного бухгалтерського обліку повинна бути побудована таким чином, щоб за будь-якої можливості надавати необхідну, точну і чітку інформацію.

На сьогоднішній день розвиток таких засобів виробництва як необоротні активи залишається головним елементом в процесі діяльності суб'єктів господарювання. Здебільшого вони займають найбільшу частку загального капіталу підприємства. Підсумковий результат у вигляді прибутку від господарської діяльності значно залежить від її якості, витрат, технічного рівня та ефективності: надання послуг, прибутковості, рентабельності, та фінансової стійкості. Конкуренція на виробничому ринку визначає необхідність оновлення довгострокових ресурсів підприємства в економічних відносинах. Саме конкуренція спонукає підприємство прискорити амортизацію окремих елементів необоротних активів з ціллю мобілізації коштів для подальших інвестицій у придбання кращого, якіснішого обладнання, впровадження новітніх технологій і вдосконалення необоротних активів.

Беручи до уваги те, що термін «необоротні активи» є одним із найбільш важливих і досить часто вживаних у сфері економіки та фінансової практики, до сих пір мають місце труднощі в трактуванні його економічної сутності. У зарубіжній обліковій практиці поняття «необоротні активи» виражається різними термінами, такими як «основні засоби», «постійні основні засоби», «будівлі

та обладнання». Голов С. Ф. зазначає: «у зарубіжній практиці поняття необоротні активи визначається по-різному. У Швейцарії необоротні активи в активі балансу об'єднані в одну групу – основні засоби; в Німеччині – основний капітал та фінансові активи; в Естонії – основне майно (довгострокові фінансові інвестиції, матеріальне основне і нематеріальне майно); у Єгипті – основний (основні засоби), моральний (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні багатства)» [14]. Оскільки національні стандарти бухгалтерського обліку розробляються з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, українські стандарти обліку необоротних активів містять багато спільних рис та характеристик з МСФЗ. В інших країнах необоротні активи поділяються на матеріальні необоротні активи, нематеріальні необоротні активи та довгострокові фінансові інвестиції.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «необоротні активи – це всі активи, що не є оборотними» [3]. Необоротними активами є активи, період корисного використання яких перевищує один рік і які, як очікується, у майбутньому принесуть суб'єкту господарювання прибуток. До необоротних активів відносяться: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довготермінова дебіторська заборгованість та інші необоротні, довготермінові фінансові інвестиції, капітальні інвестиції, активи. В сучасному українському економічному оточенні дослідники виділяють різноманітні варіації щодо сутності «необоротних активів».

Таблиця 1.1 – Тракткування поняття «необоротні активи» за науковим підходом*

Дослідник-науковець	Тракткування поняття «необоротні активи»
Поташкова Н.М.	Необоротні активи – активи, які виникають в результаті минулих подій, контролюються організацією, приносять організації економічну вигоду, мають надійну оцінку, і тривалий строк корисного використання яких визначається їх вкладом в дохід організації, обов'язковим вважаючи для необоротних активів економічну вигоду (дохід, приплив грошових коштів) від їх використання, а також тривалий строк корисного використання.
Бойко В. М., Вашків П. Г.	Необоротні активи – це засоби праці, які використовують в натуральній формі у сфері матеріального виробництва протягом тривалого часу, а власну вартість переносять поступово по мірі їх зношення.

Дослідник-науковець	Трактування поняття «необоротні активи»
Бабіч В.	Необоротними активами є сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу та переносять свою вартість на заново створений продукт частинами в міру їх зношення.
Бондар М. І.	Необоротними є сукупність матеріальних активів в формі засобів праці, які багаторазово приймають участь в процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами.
Ковальов Д.	Необоротні активи – це матеріальні активи, які підприємство формує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного застосування яких перевищує рік.
Семйон В. С.	Необоротні активи – сукупність матеріальних ресурсів і нематеріальних прав, виражених у грошовій формі, які використовуються підприємством для досягнення його цілей (отримання економічних вигід чи забезпечення адміністративних, соціально-культурних цілей) протягом тривалого використання.
Лищенко О.Г.	Необоротними активи – активи, які підприємство використовує під час виробничої діяльності або надання послуг для виконання адміністративних функцій та термін їх експлуатації більше року.
Яловега Л. В.	Сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються у процесі виробництва для впливу на предмети праці і їх перетворення в придатні до споживання продукти є необоротними активами.
Загородній А. Г.	Необоротні активи – це сукупність матеріальних активів, які під час використання у виробничому процесі не змінюють власну натурально-речову форму протягом тривалого періоду.
Бланк І. А.	Необоротні активи являють собою матеріальні активи, що беруть участь у виробничій діяльності підприємства та вартість переносять на продукцію частинами.
Кузнецов В., Михайленко О.	Необоротні активи – активи, що використовуються під час поставки товарів, виробництва продукції чи здачі в оренду, період використання яких перевищує операційний цикл.
Голов С. Ф.	Необоротні активи – це активи, що використовуються підприємством у виробництві товарів та наданні послуг з метою досягнення певної мети та строком використання більше року.
Кірейцев Г. Г.	Необоротні активи – це деяка частка в майні підприємства, що переносить свою вартість на новостворений продукт підприємства частинами протягом декількох років.
Мочерний С. В.	Необоротні активи – це засоби праці, які постійно приймають участь у виробничому процесі та переносять власну вартість на готову продукцію частинами по мірі зносу.

*складено автором з використанням джерел [14, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 41]

З табл. 1.1 видно, що вчені мають різні погляди і теорії щодо визначення поняття «необоротні активи». Проведений аналіз свідчить, що даний термін

може визначатися як засоби праці або матеріальні активи, спільним для всіх визначень є довгий термін їх використання та те, що необоротні активи втрачають свою вартість частинами при багаторазовому використанні.

Така втрата вартості необоротних активів може бути пов'язана з фізичним зносом, моральним і технологічним старінням та іншими факторами, що впливають на їх ефективність.

Наша думка полягає в тому, що під «необоротними активами» слід розуміти ресурси, які підприємство має у своєму розпорядженні та які необхідні для подальшого забезпечення його основної діяльності, та строк корисного використання яких перевищує один рік. Підтвердженням цього є аналіз і опрацювання нормативних документів і наукових досліджень, вказаних у рекомендованій літературі, згідно з якими основними ознаками необоротних активів є їх функціональне призначення, тривалість використання (не менше одного року) та можливість амортизації. Ці ознаки є характерними для активів, що включені до складу активів підприємств та використовуються у процесі їх господарській діяльності. Відповідно до цих ознак і формується поняття «необоротні активи».

Безпосередньо, важливо вказати, що актив набуває статусу «необоротного» лише в тому випадку, якщо прослідковуються критерії оцінки, що зазначені на рис. 1.1.

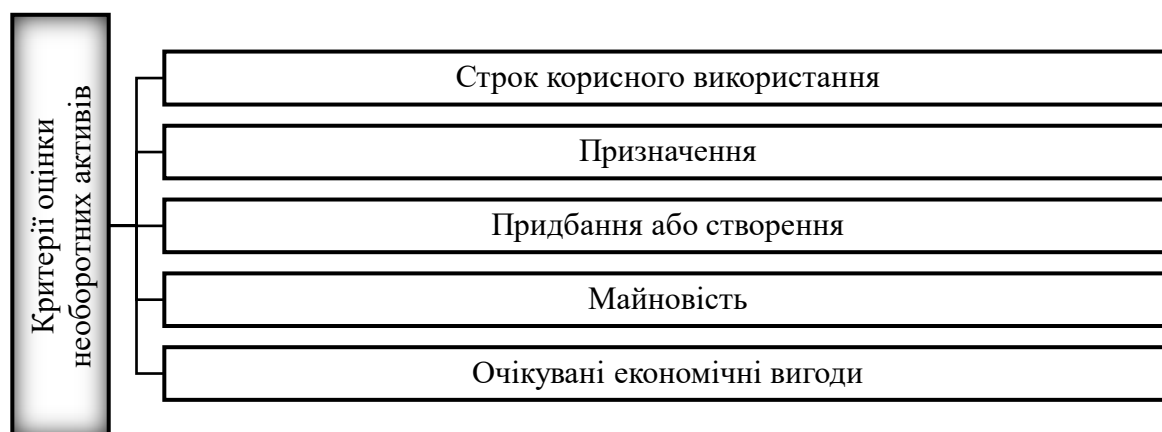

Рис. 1.1 – Критерії оцінки необоротних активів*

*складено автором з використанням джерел [34]

Для забезпечення безперервної економічної діяльності суб'єкту господарювання необхідно мати достатню кількість виробничих засобів, які безпосере-

дньо становлять об'єкти бухгалтерського обліку на підприємстві. З метою розуміння їхнього впливу на фінансово-господарський стан та відображення їх у фінансовій звітності необхідно проводити групування цих об'єктів за певними ознаками. Іншими словами, важливо зазначити класифікацію, яка гарантує єдність підходу до визнання, оцінки та відображення активів підприємства в фінансовій звітності.

Співвідношення частки різних компонентів необоротних активів в їх загальній вартості вказує на структуру виробництва підприємства чи галузі. Це є одним з ключових показників технічного рівня підприємства, який визначає його ефективність виробництва. Якщо велика частина необоротних активів складається з машин, обладнання та приладів, тобто активів, які безпосередньо взаємодіють з процесом виробництва, це призводить до підвищення фондівіддачі. Іншими словами, виробництво на кожну одиницю вартості необоротних активів збільшується, що вказує на підвищену продуктивність.

Для цілей бухгалтерського обліку в Україні необоротні активи класифікуються за Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3] і мають наступну структуру, що наведена на рис. 1.2.

У Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСБО), необоротні активи класифікуються як група активів, які мають подібні характеристики та використовуються схожим чином в господарській діяльності. МСБО виділяють такі класи необоротних активів: земля, земля та будівлі, машини та обладнання, кораблі, літаки, автомобілі, меблі та приладдя, офісне обладнання.

За результатами порівняння міжнародної та вітчизняної практики обліку необоротних активів складено табл. 1.2.

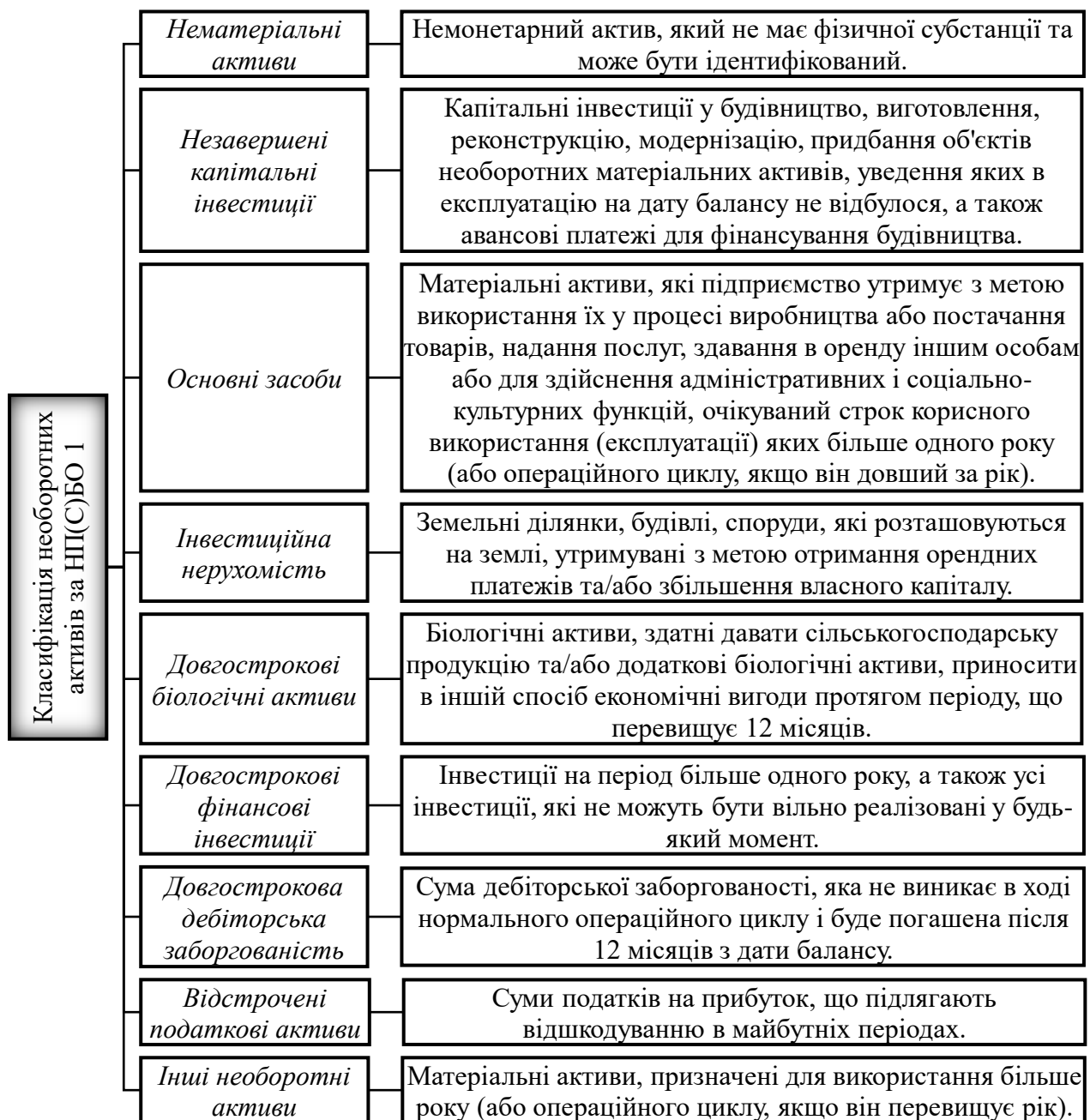

Рис. 1.2 – Класифікація необоротних активів за НП(С)БО 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»*

*складено автором з використанням джерел [4]

Таблиця 1.2 – Порівняльна характеристика обліку необоротних активів за НП(С)БО та М(С)БО*

№	Критерій	НП(С)БО	М(С)БО
1	Класифікація необоротних активів	Нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, основні засоби, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи	Матеріальні довгострокові активи, нематеріальні довгострокові активи, довгострокові фінансові інвестиції.

№	Критерій	НП(С)БО	М(С)БО
1.2	Визнання основних засобів	Принесуть в майбутньому економічну вигоду, їх вартість може бути достовірно визначена	
1.3	Оцінка	Зараховуються на баланс за первісною вартістю чи історичною собівартістю	
		X	Можуть включатися і відсотки за кредит
1.4	Витрати на ремонт	Визнаються як актив, коли вони покращують стан активу	
1.5	Переоцінка	Проводиться у випадках, коли справедлива вартість суттєво відрізняється від балансової	
1.6	Амортизація	Амортизація нараховується з використанням методів: прямолінійного списання, зменшення залишку, суми одиниць продукції, згідно норм податкового законодавства, а також прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод.	Згідно норм податкового законодавства
1.7	Вибуття	Списується залишкова вартість і накопичений знос, обліковується прибуток/збиток від вибуття	
2	Нематеріальні активи	Критерії визнання: відсутність матеріальної форми, довгостроковість, здатність приносити дохід	
2.1	Класифікація	Права користування природними ресурсами, майном, на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл, інші	
		Гудвіл майже не використовується	Гудвіл поділяють на позитивний і негативний, є підходи до визнання вартості і методи списання.
3	Дебіторська заборгованість	Визначення – сума заборгованості дебіторів	
3.1	Класифікація	Довгострокова та поточна	Поточна і не поточна (середньострокова і довгострокова)

*складено автором з використанням джерел [14]

Слід зазначити, що класифікація основних засобів та інших необоротних активів, майже повністю схожа із класифікацією основних засобів, наведеної в п. 5 НП(С)БО 7 «Основні засоби», та назви субрахунків синтетичних рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби» [5] та мають певні строки використання відповід-

но до п. 138.3.3 Податкового кодексу України [2]. Класифікація груп основних засобів та строки їх використання за ПКУ та НП(С)БО 7 наведена на рис. 1.3.

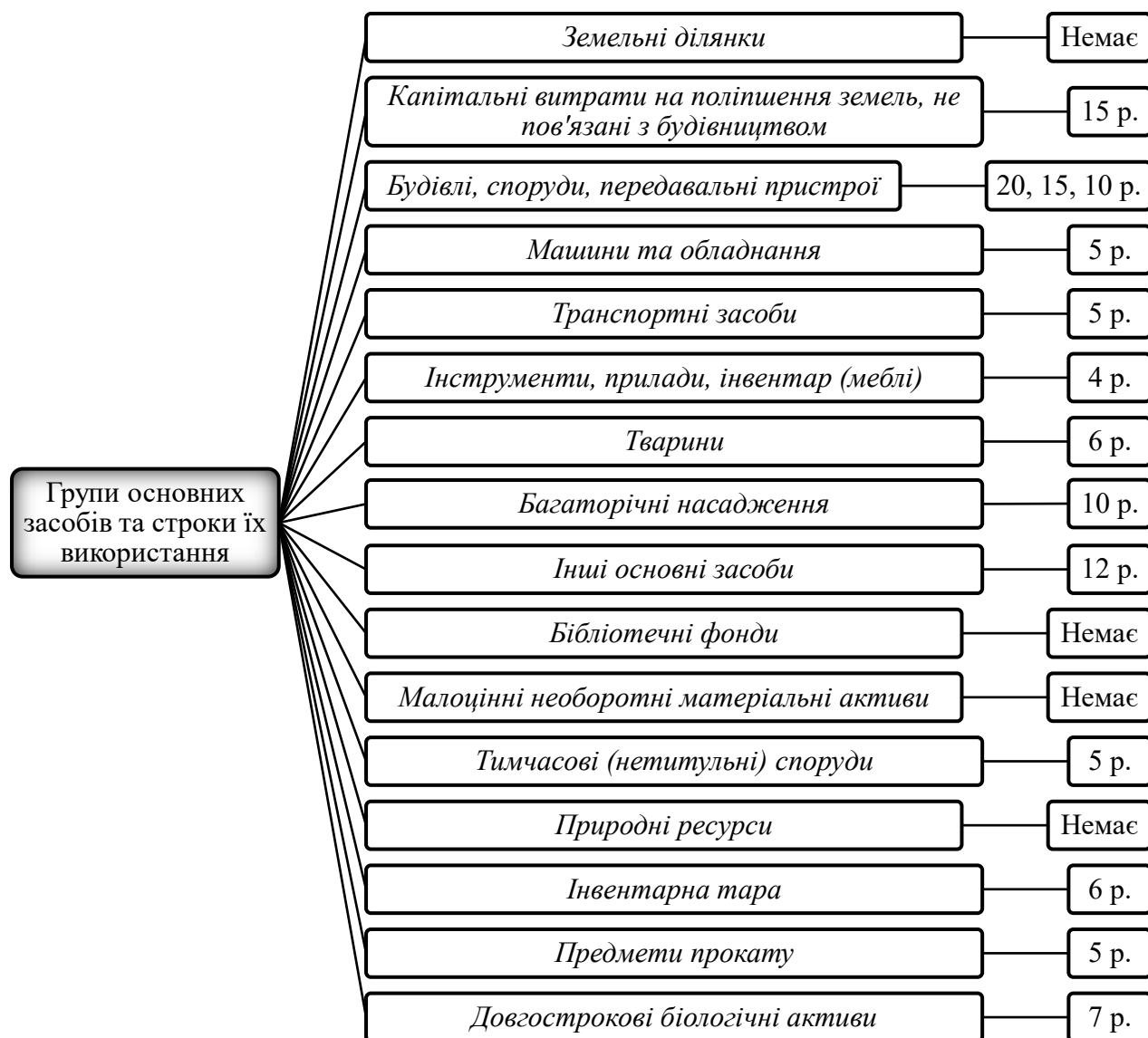

Рис. 1.3 – Класифікація груп основних засобів та строки їх використання за ПКУ та НП(С)БО 7*

*складено автором з використанням джерел [26]

За Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» існують такі види оцінки основних засобів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Види оцінки основних засобів та види вартості*

Найменування	Визначення
Чиста балансова вартість ОЗ	Вартість, за якою об'єкт ОЗ обліковується на балансі підприємства, за вирахуванням суми накопиченої амортизації.
Вартість, що амортизується	Фактична собівартість об'єкта ОЗ, відображена у фінансовій звітності замість фактичної вартості за вирахуванням ліквідаційної вартості.

Найменування	Визначення
<i>Ліквідаційна вартість</i>	Чиста сума, яку підприємство розраховує отримати за об'єкт ОЗ в кінці періоду використання, що передбачена, за вирахуванням очікуваних витрат на ліквідацію цього об'єкта.
<i>Справедлива (реальна) вартість об'єкту ОЗ</i>	Сума, за якою актив може бути обміняний при здійсненні угоди між компетентними, обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.
<i>Відновлювальна вартість</i>	Сума грошових коштів або справедлива вартість інших форм компенсації, які необхідно було б витратити для придбання або створення такого ж активу на дату складання звітності.
<i>Собівартість ОЗ</i>	Сума сплачених грошових коштів або справедлива вартість інших форм компенсації за актив, на час його придбання або створення.
<i>Чиста вартість реалізації</i>	Дохід від реалізації ОЗ зменшений на суму витрат, пов'язаних з його реалізацією.
<i>Чистий дохід від ліквідації</i>	Сукупність доходів, одержаних від ліквідації активу, зменшених на суму витрат, пов'язаних з його ліквідацією.

*складено автором з використанням джерел [38]

Відповідно до стандарту, нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання впродовж більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» приділяють уваги таким термінами (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Терміни НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»

Найменування	Визначення
<i>Активний ринок</i>	Ринок, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.
<i>Група нематеріальних активів</i>	Сукупність однотипних за призначенням та умовами використання нематеріальних активів.
<i>Дослідження</i>	Заплановані підприємствами дослідження, які проводяться ними уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань.
<i>Нематеріальний актив</i>	Немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.
<i>Розробка</i>	Застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання.

Найменування	Визначення
<i>Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи</i>	Капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося.
<i>Накопичена амортизація нематеріальних активів</i>	Сума амортизації об'єкта нематеріальних активів з початку його корисного використання.
<i>Немонетарні активи</i>	Усі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

*складено автором з використанням джерел [6]

Класифікація нематеріальних активів відповідно до Податкового кодексу та НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» наведена на рис. 1.4.

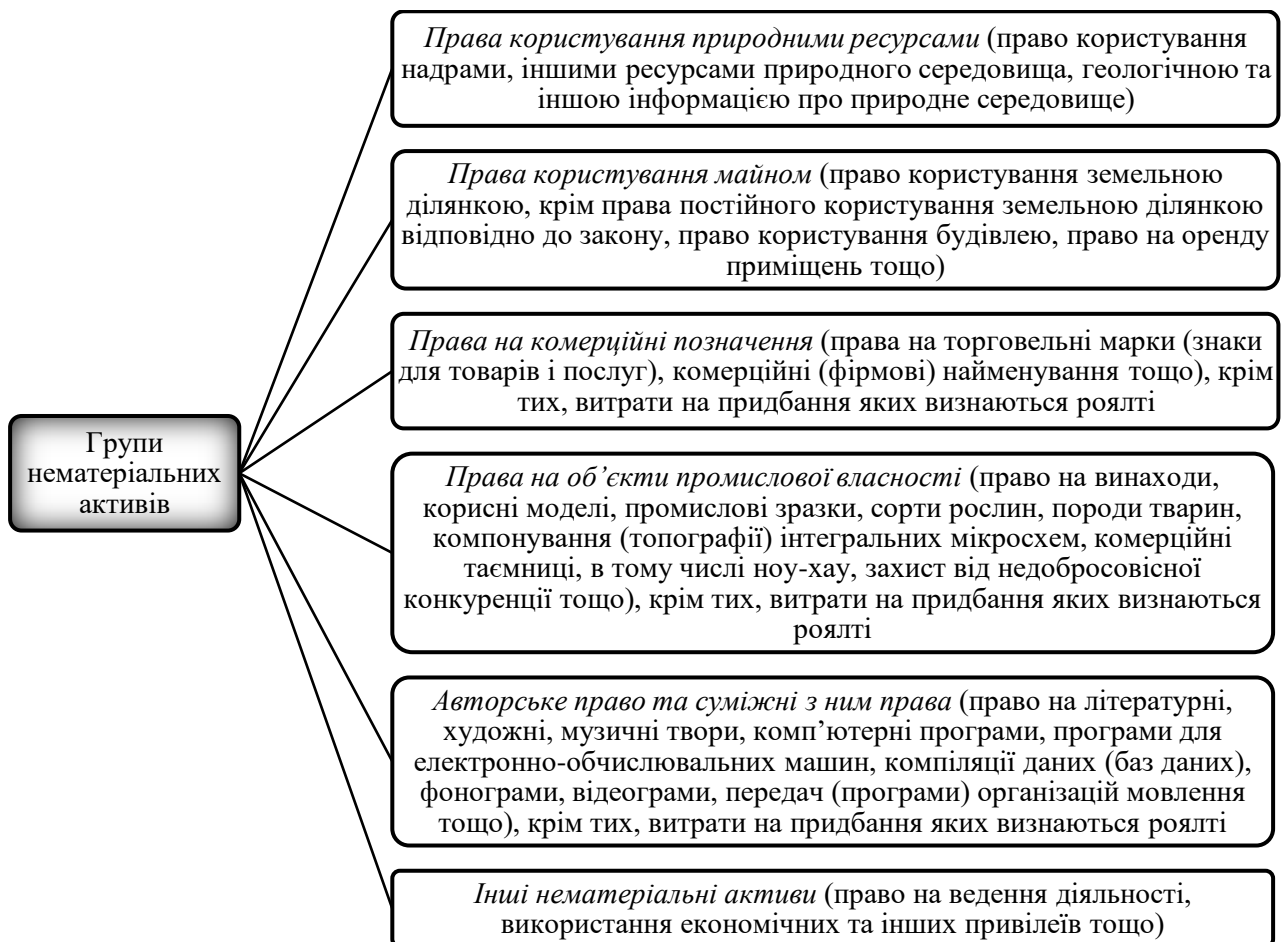

Рис. 1.4 – Класифікація нематеріальних активів за ПКУ та НП(С)БО 8*
*складено автором з використанням джерел [6]

Згідно стандарту 8 придбаний (отриманий) нематеріальний актив відображається на балансі, якщо:

- його можна використовувати при виробництві товарів, наданні послуг, призначених для реалізації;
- його можна обміняти на інші нематеріальні активи;
- його можна використати на погашення заборгованості чи розподіляти між власниками підприємства, або використовувати у господарській діяльності направлений на отримання прибутку.

Якщо нематеріальний актив отриманий в результаті обробки, то він відображається на балансі за умови, якщо у підприємства виникає намір, є технічні можливості та ресурси для доведення нематеріального активу до стану придатного для використання чи реалізації. При цьому має бути інформація про витрати, пов'язані з розробкою нематеріального активу. Під розробкою слід розуміти застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їх серійного виробництва або використання.

Якщо ж нематеріальний актив не відповідає умовам передбаченим НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», то витрати пов'язані з придбанням, створенням визнаються витратами того періоду, протягом якого вони були здійснені. До таких витрат відносять витрати на дослідження (заплановані підприємством, які проводяться ним вперше з метою розуміння нових наукових і технічних знань), підготовку та перепідготовку кадрів, рекламу, створення, переміщення підприємства, підвищення ділової репутації.

Оприбуткування нематеріальних активів у складі активів підприємства здійснюються за первісною вартістю, яка визначається виходячи з таких умов їх отримання:

1. Якщо нематеріальний актив придбано, то первісна вартість включає ціну (вартість) придбання (за вирахуванням знижок), непрямі податки які не підлягають поверненню, інші витрати які безпосередньо пов'язані з придбанням та доведенням нематеріального активу до стану придатного для використання.

2. Якщо нематеріальний актив створено, первісну вартість складають прямі матеріальні витрати та витрати на оплату праці, вартість оплати юридичної реєстрації прав, амортизація патентів, ліцензій та інші витрати безпосередньо пов'язані з створенням та доведенням нематеріального активу до стану придатного для використання.
3. Якщо нематеріальний актив обмінано на подібний об'єкт, то первісна вартість визначається на основі залишкової вартості переданого нематеріального активу (первісна вартість за мінусом зносу). Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісна вартість отриманого нематеріального активу буде рівна справедливій вартості переданого активу. Різниця між справедливою і залишковою вартістю включається до фінансових результатів (витрат) звітного періоду.
4. Якщо нематеріальний актив обмінано на неподібний актив, то первісна вартість складається з справедливої вартості переданого нематеріального активу плюс (мінус) сума коштів (їх еквівалентів) отриманих (доплачених) у результаті обміну.

Якщо нематеріальний актив отриманий у результаті внеску у зареєстрований капітал або безоплатно отриманий, то первісною вартістю є справедлива вартість нематеріального активу.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про інвестиційну нерухомість визначає Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» [9]. Інвестиційна нерухомість – це власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності.

Інвестиційна нерухомість включає в себе наступні елементи (рис. 1.5).

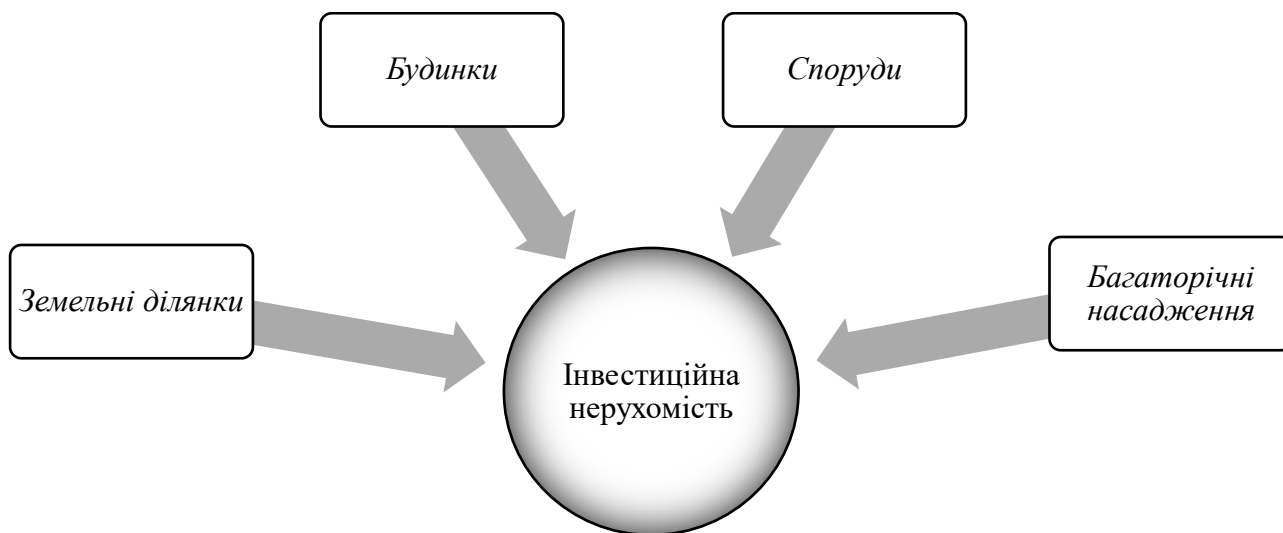

Рис. 1.5 – Види інвестиційної нерухомості*

*складено автором з використанням джерел [29]

За НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та, як очікується, буде погашена після 12 місяців від дати балансу [7]. Довгострокова дебіторська заборгованість виникає при здійсненні інвестиційної, фінансової діяльності, а також внаслідок надзвичайних подій, якщо очікуваний строк погашення заборгованості складає більше 12 місяців.

Основні види довгострокової дебіторської заборгованості наведені на рис. 1.6.

Рис. 1.6 – Види довгострокової дебіторської заборгованості*

*складено автором з використанням джерел [7]

За своїми функціональними ознаками довгострокова дебіторська заборгованість має наступну класифікацію:

- За забезпеченістю дебіторська заборгованість поділяється на забезпечену (під гарантію, заставу, поруку, вексель) та незабезпечену.
- За часом повернення: непрострочена, відстрочена та прострочена.
- За контрагентами: заборгованість вітчизняних дебіторів та заборгованість іноземних дебіторів.
- За формою погашення дебіторська заборгованість може бути монетарна та немонетарна.

Розглядаючи фінансові інвестиції, слід вказати, що методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності регламентуються НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [8].

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» приділяють уваги таким термінам (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Терміни НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»*

Найменування	Визначення
<i>Інвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції.
<i>Капітальна інвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших, основних засобів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації (капітальні інвестиції в обліку відображають на рахунку 15 “Капітальні інвестиції”, на якому формується первісна вартість необоротних активів, що надійшли на підприємство.
<i>Фінансова інвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів.
<i>Пряма інвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до зареєстрованого капіталу юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою.
<i>Портфельна інвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає придбання цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку (за винятком операції із купівлі акцій як безпосередньо платником податку, так і пов'язаними з ним особами, в обсягах, що перевищують 50 відсотків загальної суми акцій, емітованих іншою юридичною особою, які належать до прямих інвестицій).

Найменування	Визначення
<i>Реінвестиція</i>	Господарська операція, яка передбачає здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок доходу (прибутку), отриманого від інвестиційних операцій.

*складено автором з використанням джерел [8]

Фінансові інвестиції згідно із НП(С)БО №1 визначаються як активи, що утримуються з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання капіталу та інших вигід для інвестора (тобто юридичної чи фізичної особи, що здійснює вкладення) [1].

Як правило, фінансові вкладення здійснюються з метою:

- отримання відповідного доходу, який складається з доходу у вигляді дивідендів, отриманого протягом інвестиційного періоду та доходу від зростання ринкової вартості об'єктів вкладення;
- здійснення впливу на діяльність підприємства, що інвестується, тобто з метою отримання можливості повністю або частково контролювати виробничу чи фінансову діяльність об'єкта інвестицій. Підприємства, відносини між якими обумовлюють можливість однієї сторони контролювати іншу або суттєво впливати на прийняття фінансових і оперативних рішень іншою стороною називаються, пов'язаними сторонами;
- отримання податкових пільг по інвестиціях.

Види фінансові інвестиції наведені на рис. 1.7.

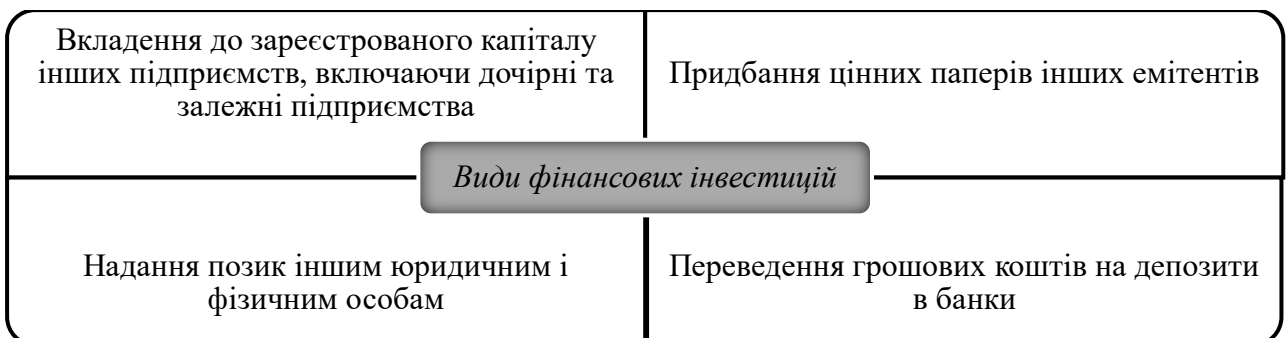

Рис. 1.7 – Види фінансових інвестицій

*складено автором з використанням джерел [36]

Довгострокові фінансові інвестиції – це фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані

у будь-який момент. Для цілей обліку виділяють наступні види довгострокових фінансових інвестицій (рис. 1.8).

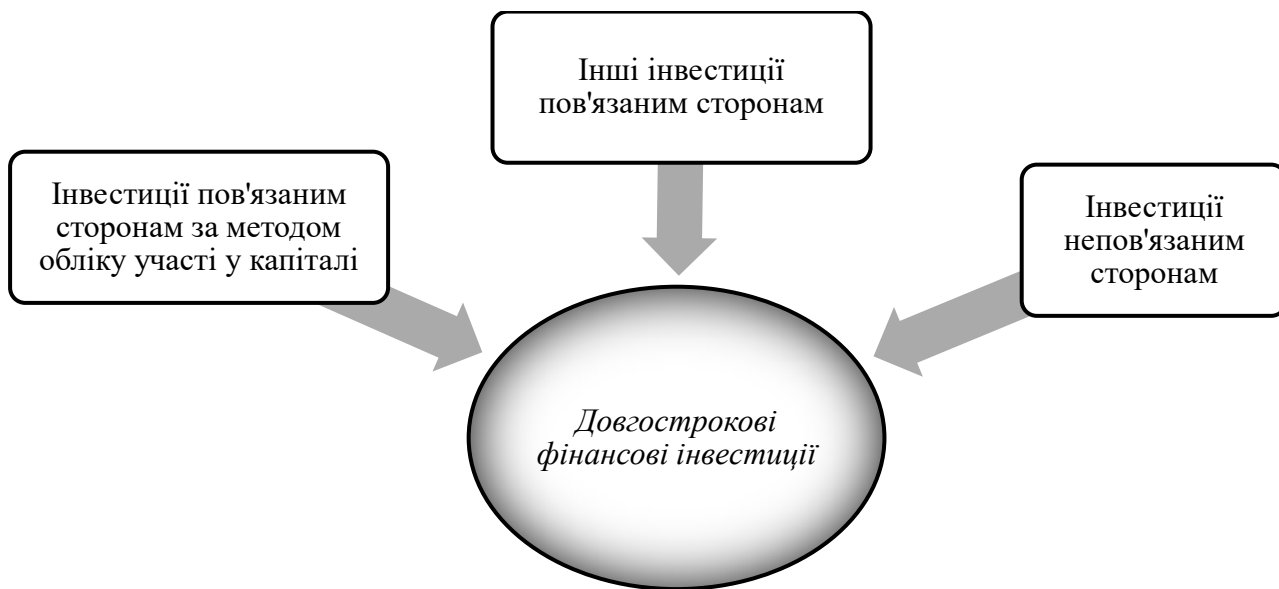

Рис. 1.8 – Види довгострокових фінансових інвестицій*
*складено автором з використанням джерел [36]

Згідно п. 4 НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [9] довгострокові біологічні активи – усі біологічні активи, які не є поточними біологічними активами. Більш детальне визначення надає нам Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку. Згідно інструкції до довгострокових біологічних активів належать біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи або в інший спосіб приносити економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців (або операційний цикл, якщо він більше 12 місяців), та біологічні активи, що створюються протягом періоду, більшого ніж один рік, за винятком тварин на вирощуванні і відгодівлі.

Види довгострокових біологічних активів наведені на рис. 1.9.

Рис. 1.9 – Види довгострокових біологічних активів*
*складено автором з використанням джерел [9]

Можна зробити висновок, що кожний суб'єкт господарювання має право на розробку своєї класифікації необоротних активів і використання її для ведення свого внутрішнього обліку.

1.2. Нормативно-правова база та завдання фінансового обліку необоротних активів

Роль фінансового обліку необоротних активів в сучасному управлінні підприємством є важливою для забезпечення ефективного функціонування та стійкого розвитку. Велике значення мають нормативно-правова база, що регулює процес обліку цих активів, а також завдання, які перед ним стоять.

Фінансовий облік регулюється нормативно-правовими актами, яких необхідно дотримуватися. Нормативно-правова база фінансового обліку – це перелік відповідних законів, положень та інших нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський та фінансовий облік, правильність його ведення, надання зовнішнім і внутрішнім користувачам достовірної, чіткої і прозорої інформації у звітності підприємства. Вони сприяють повноцінному функціонуванню та динамічному розвитку бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні.

Нормативно-правова база фінансового обліку необоротних активів складається з законів, постанов, наказів та інших нормативних актів, що регулюють порядок обліку, оцінки, звітності та аудиту таких активів. Дане питання включає наступні аспекти:

- *Законодавство про бухгалтерський облік* включає закони та інші нормативні акти, які встановлюють загальні принципи бухгалтерського обліку, включаючи облік необоротних активів.
- *Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)* надають міжнародні стандарти щодо обліку та звітності про необоротні активи. Вони визначають принципи оцінки, визнання, відображення та розкриття інформації про такі активи у фінансовій звітності.

- *Національні стандарти бухгалтерського обліку (Н(С)БО).* У багатьох країнах існують національні стандарти бухгалтерського обліку, які деталізують вимоги щодо обліку необоротних активів, доповнюючи міжнародні стандарти.
- *Постанови органів державного управління.* Деякі питання фінансового обліку необоротних активів можуть бути регульовані постановами та наказами органів державного управління, які мають компетенцію у цій сфері.
- *Внутрішні нормативні документи підприємства.* Крім того, підприємства можуть мати власні внутрішні положення (облікову політику тощо), інструкції та правила, що регулюють порядок обліку необоротних активів відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів.

Основна нормативно-правова база фінансового обліку необоротних активів підприємств в Україні наведена у табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Нормативно-правова база фінансового обліку необоротних активів в Україні*

Нормативно-правова база фінансового обліку необоротних активів в Україні	<i>Закони і кодекси України</i>
	Закон України №996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» (зі змінами та доповненнями), редакція від 01.01.2024 р.
	Закон України №2465-IX «Про акціонерні товариства» (зі змінами та доповненнями), редакція від 08.03.2024 р.
	Закон України №2121-III «Про банки і банківську діяльність» (зі змінами та доповненнями), редакція від 08.03.2024 р.
	Закон України №1576-XII «Про господарські товариства» (зі змінами та доповненнями), редакція від 31.03.2023 р.
	Податковий кодекс України №2755-VI (зі змінами та доповненнями), редакція від 01.04.2024 р.
	Господарський кодекс України №436-IV (зі змінами та доповненнями), редакція від 08.03.2024 р.
	<i>Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативні документи, затверджені Міністерством фінансів</i>
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» №z0336-13 (зі змінами та доповненнями), редакція від 03.01.2024 р.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» №z1223-13 (зі змінами та доповненнями), редакція від 17.02.2023 р.	

Нормативно-правова база фінансового обліку необоротних активів в Україні	<i>Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку, інші нормативні документи, затверджені Міністерством фінансів</i>
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» №z0288-00 (зі змінами та доповненнями), редакція від 29.07.2022 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» №z0750-99 (зі змінами та доповненнями), редакція від 17.02.2023 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» №z0284-00 (зі змінами та доповненнями), редакція від 03.01.2024 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» №z0487-00 (зі змінами та доповненнями), редакція від 07.02.2023 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» №z1054-03 (зі змінами та доповненнями), редакція від 03.11.2020 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» №z1456-05 (зі змінами та доповненнями), редакція від 27.05.2022 р.
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість» №z0823-07 (зі змінами та доповненнями), редакція від 03.01.2024 р.
	Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій №z1557-11 (зі змінами та доповненнями), редакція від 09.12.2011 р.
	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій №z0893-99 (зі змінами та доповненнями), редакція від 23.02.2024 р.
	<i>Нормативно-правові акти (інструкції, вказівки) та методичні рекомендації Міністерства фінансів та інших органів, затверджені на основі НП(С)БО</i>
	Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України №v0635201-13 (зі змінами та доповненнями), редакція від 18.10.2022 р.
	Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності №v0433201-13 (зі змінами та доповненнями), редакція від 02.02.2024 р.
	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів №v1327201-09 (зі змінами та доповненнями), редакція від 06.11.2023 р.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів №v0561201-03 (зі змінами та доповненнями), редакція від 18.10.2022 р.	
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів №v1315201-06 (зі змінами та доповненнями), редакція від 18.10.2022 р.	

*складено автором на підставі наведених джерел [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

Ці нормативно-правові акти визначають правила обліку, оцінки, звітності та аудиту необоротних активів, що дозволяє підприємствам здійснювати ефективне управління своїми ресурсами та забезпечувати достовірну та об'єктивну фінансову звітність.

Фінансовий облік необоротних активів включає в себе ряд завдань, спрямованих на ефективне управління цими активами. Серед основних завдань фінансового обліку необоротних активів можемо виділити:

- *Ідентифікація активів.* Полягає в ідентифікації всіх необоротних активів, що належать підприємству. Цей процес включає в себе будь-які матеріальні активи, призначені для тривалого використання у виробничій або комерційній діяльності, такі як будівлі, машини, транспортні засоби, обладнання та інше.
- *Здійснення відповідної оцінки активів.* Після ідентифікації активів необхідно їх оцінити. Це може включати визначення вартості придбання, амортизаційної вартості та вартості відновлення. Оцінка активів допомагає визначити їхню реальну вартість та вплив на фінансовий стан підприємства.
- *Регулярне і правильне нарахування амортизації.* Для активів з обмеженим строком корисного використання (наприклад, будівель, машин, обладнання), потрібно проводити регулярну амортизацію. Це допомагає відображати знос та старіння активів протягом їхнього життєвого циклу та розподілити їх вартість на відповідні періоди.
- *Коректне відображення у фінансовій звітності.* Інформація про необоротні активи повинна бути чітко і прозоро відображена у фінансовій звітності підприємства. Це може включати баланс, де активи будуть представлені разом із відповідними амортизаційними забезпеченнями, а також у фінансових звітах про прибутки та збитки, де можуть бути відображені витрати на амортизацію.
- *Фінансовий моніторинг та ефективне управління активами.* Фінансовий облік необоротних активів допомагає підприємствам ефективно моніторити та управляти своїми активами. Це може включати аналіз ефективності використання активів, прийняття рішень про їхнє обслуговування, ремонт чи заміну, а також розробку стратегій їхнього оптимального використання.

Основою організації обліку необоротних активів є методологічні основи формування у бухгалтерському обліку інформації, яка передбачена у відповідних Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку.

1.3. Методика фінансового обліку необоротних активів за національними стандартами

Методика фінансового обліку необоротних активів за національними стандартами передбачає використання конкретних правил, процедур та підходів, які встановлені в Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) України. Дана методика має на меті забезпечити однорідність, послідовність та достовірність обліку необоротних активів у фінансовій звітності підприємств.

Для розгляду методики фінансового обліку необоротних активів, на нашу думку, необхідно згрупувати необоротні активи у дві групи – в одній групі такі елементи як основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та нематеріальні активи, так як процеси надходження і вибуття їх однакові, а в другій групі розглянемо облік інших елементів необоротних активів: довгострокова дебіторська заборгованість, довгострокові фінансові інвестиції, поточні біологічні активи тощо.

Облік надходження елементів необоротних активів. Процедури обліку надходження необоротних активів та визначення витрат на придбання залежать від способів та умов придбання. Використання різних видів вартості при оцінці необоротних активів, придбаних суб'єктами господарювання, зумовлено тим, що необоротні активи надходять на підприємство різними способами (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Способи надходження елементів необоротних активів на підприємство*

Способи надходження елементів необоротних активів на підприємство	<i>Придбання необоротного активу за плату</i>	Це найпоширеніший спосіб отримання необоротних активів. Підприємство може купувати машини, обладнання, транспортні засоби, будівлі та інші активи на відкритому ринку або шляхом укладання угод (договорів купівлі-продажу) з постачальниками або іншими сторонами.
---	---	---

Способи надходження елементів необоротних активів на підприємство	<i>Внесок власників (учасників) до зареєстрованого капіталу відповідно до рішення загальних зборів</i>	Наприклад, учасник може внести у підприємство нерухомість, обладнання або інші матеріальні (або нематеріальні) цінності як свій внесок до зареєстрованого капіталу. Ці активи, які вносяться, можуть бути використані підприємством для власних потреб, розвитку бізнесу або розширення виробничих потужностей.
	<i>Обмін на подібний або неподібний актив</i>	Необоротні активи можуть бути отримані підприємством у обмін на інші активи або послуги. Наприклад, підприємство може обміняти старе обладнання на нове з умовою доплати різниці вартості.
	<i>Безоплатне отримання</i>	Підприємство може отримати необоротні активи в якості дару або спадщини. Це може статися у процесі співробітництва з відомчими або благодійними організаціями, які надають підприємству активи безоплатно.
	<i>Зарахування на баланс підприємства неохоплених об'єктів.</i>	Цей процес передбачає включення на баланс необоротних активів, які раніше не були обліковані, але є реальними цінностями, власністю підприємства. Зарахування таких неохоплених об'єктів на баланс підприємства може бути результатом інвентаризації, ревізії обліку або інших дій, спрямованих на виявлення та врегулювання недоліків у фінансовій звітності.
	<i>Створення (виготовлення) власними силами</i>	Деякі необоротні активи можуть бути виготовлені або побудовані самим підприємством. Це може включати виготовлення машин та обладнання на власних виробничих потужностях або будівництво власних приміщень.
	<i>Отримання необоротного активу в оренду</i>	Підприємство може надійти до угоди з лізингодавцем про оренду необоротних активів протягом певного періоду часу. Це дозволяє суб'єкту господарювання користуватися активами без необхідності купівлі їх у повному обсязі.

*складено автором з використанням джерел [35]

Облік основних засобів базується на НП(С)БО 7 «Основні засоби».

Метою первинного обліку необоротних активів є надання інформації зовнішнім і внутрішнім користувачам про різні господарські процеси. Первинні документи з обліку необоротних активів є письмовим або електронним свідоцтвом, які фіксують та підтверджують господарські операції. Вони укладаються в момент проведення кожної господарської операції, а якщо це неможливо, то після її завершення.

Перелік вхідних і вихідних первинних документів, які використовуються для обліку основних засобів наведено на рис. 1.10.

Рис. 1.10 – Первинні документи обліку основних засобів*

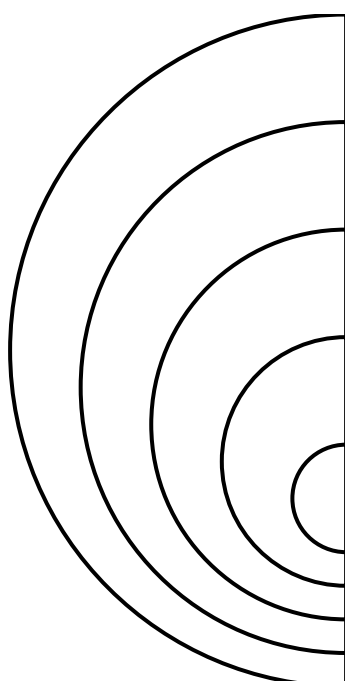
*складено автором з використанням джерел [31]

Загальні вимоги до документального супроводу податкового обліку приведені в розділі II ПКУ. Ані податкове, ані бухгалтерське законодавство не вимагають, щоб документальне оформлення основних засобів проводилося лише у типових формах.

Наявність в розділі III ПКУ норм, що встановлюють конкретні «документальні» вимоги лише в певних випадках, приводить до висновку, що в інших випадках питання документального забезпечення підприємство може вирішувати самостійно, керуючись загальними правилами, тобто правилами, які встановлені Законом про бухгалтерський облік.

Об'єкт основного засобу визнається активом, коли існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди пов'язані з використанням цього об'єкта і його вартість може бути достовірно визначена. Норми НП(С)БО 7 не поширюються на відтворюючі природні ресурси (вода), особливості обліку яких визначаються іншими НП(С)БО.

Фінансовий облік основних засобів вирішує наступні завдання, наведені на рис. 1.11.

	Контроль за збереженням основних засобів.
	Правильне документальне оформлення і своєчасне відображення в обліку надходження основних засобів, їх внутрішнього переміщення, вибуття.
	Своєчасне (щомісячне) відображення в обліку зносу (амортизації) основних засобів.
	Своєчасне відображення в обліку витрат на ремонт основних засобів.
	Сприяння контролю за ефективним використанням машин, обладнання, виробничих площ, транспортних засобів та інших основних засобів.

Рис. 1.11 – Завдання фінансового обліку основних засобів
*складено автором з використанням джерел [31]

Для обліку основних засобів Планом рахунків виділено рахунок 10 «Основні засоби», який призначений для обліку господарських засобів з метою узагальнення інформації про наявність і рух власних, і отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів, і орендованих цілісних майнових комплексів які віднесені до основних засобів. Рахунок 10 – є активним балансовим.

По дебету, відображається надходження основних засобів; сума витрат пов'язана з його поліпшенням; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів. По кредиту – вибуття основних засобів внаслідок продажу; безоплатної передачі, або невідповідності критеріям визнання активу; у разі часткової ліквіда-

ції або суми уцінки основних засобів. Рахунок 10 має десять субрахунків, характеристика яких наведена у табл. 1.8.

Таблиця 1.8 – Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби»*

Найменування	Визначення
100 «Інвестиційна нерухомість»	Облік об'єктів інвестиційної нерухомості, зокрема земельних ділянок, будівель, споруд, які розташовуються на землі, утримуються з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу.
101 «Земельні ділянки»	Облік земельних ділянок, отриманих суб'єктом господарювання згідно з законодавством, зокрема на праві постійного користування.
102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»	Облік капітальних витрат на поліпшення земель. До них відносяться витрати неінвентарного характеру (не пов'язані з будівництвом споруд) з поверхневого поліпшення земель для сільськогосподарського використання, які проводяться за рахунок капітальних вкладень (планування земельних ділянок, корчування площ під ріллю, очищення полів від каменів і валунів, зрізання купин, розчищення чагарників, очищення водойм тощо).
103 «Будинки та споруди»	Облік будинків, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, житлових будівель.
104 «Машини та обладнання»	Облік машин та обладнання.
105 «Транспортні засоби»	Облік всіх видів засобів пересування, які призначені для переміщення людей і вантажів, незалежно від вартості.
106 «Інструменти, прилади та інвентар»	Облік інструментів, виробничого інвентарю та приладдя, господарського інвентарю, які відносяться до складу основних засобів.
107 «Тварини»	Облік довгострокових біологічних активів, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю.
108 «Багаторічні насадження»	Облік плодоносних рослин, які пов'язані із сільськогосподарською діяльністю.
109 «Інші основні засоби»	Облік основних засобів, які не включені до інших субрахунків рахунку 10 «Основні засоби».

*складено автором з використанням джерел [12]

Придбання об'єкту основних засобів відображається на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», який призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. За дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Рахунок 15 має п'ять субрахунків, характеристика яких наведена у табл. 1.9.

Таблиця 1.9 – Субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції»*

Найменування	Визначення
151 «Капітальне будівництво»	Відображаються витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства. На цьому субрахунку також ведеться облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва.
152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»	Облік витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» (крім об'єктів будівництва та основного стада).
153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»	Відображаються витрати підприємства (організації, установи) на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».
154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»	Відображаються витрати підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи».
155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів»	Облік витрат на придбання або вирощування (створення) довгострокових біологічних активів, облік яких ведеться на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи», у тому числі на вирощування незрілих довгострокових біологічних активів, та формування основного стада робочої і продуктивної худоби (крім тварин, які обліковуються на рахунку 21 «Поточні біологічні активи»).

*складено автором з використанням джерел [12]

Для цілей правильного відображення в обліку операцій з надходження основних засобів використовуються типові бухгалтерські проводки, що наведені у таблиці В.1. додатку В.

Для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, не відображених у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби», призначено рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи». За дебетом рахунка 11 відображають надходження придбаних, створених, безоплатно отриманих інших необоротних матеріальних активів на підприємство (за первісною вартістю); суму витрат, пов'язану з поліпшенням об'єкта (реконструкція, модернізація), що веде до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта; суму дооцінки вартості об'єкта необоротних матеріальних активів. За кредитом рахунка 11 відображають вибуття інших необоротних матеріальних активів унаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також уразі часткової ліквідації об'єкта та суму їх уцінки.

Таблиця 1.10 – Субрахунки рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи»*

Найменування	Визначення
111 «Бібліотечні фонди»	Облік наявності та руху бібліотечних фондів.
112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	Вартість предметів, термін корисного використання яких більше ніж один рік, зокрема спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, вартість яких погашають нарахуванням зносу за встановленою підприємством ставкою (нормою) з урахуванням очікуваного способу використання таких об'єктів.
113 «Тимчасові (нетитульні) споруди»	Облік експлуатаційних тимчасових (нетитульних) споруд.
114 «Природні ресурси»	Наявність і рух придбаних природних ресурсів для подальшого видобутку (нафти, газу тощо).
115 «Інвентарна тара»	Облік наявності та руху інвентарної тари.
116 «Предмети прокату»	Облік наявності та руху активів, призначених для видачі напрокат.

*складено автором з використанням джерел [12]

Для цілей правильного відображення в обліку інших необоротних матеріальних активів використовуються наступні бухгалтерські проводки, що наведені у таблиці В.2 Додатку В.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи і незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи».

В бухгалтерському обліку рух нематеріальних активів відображається на рахунку 12 «Нематеріальні активи», по дебету якого відображається придбання, отримання активів, а по кредиту – вибуття (внаслідок продажу, безоплатної передачі чи невідповідності критеріям активу). Рахунок 12 має сім субрахунків, які відповідають окремим групам нематеріальних активів (табл. 1.11).

Таблиця 1.11 – Субрахунки рахунку 12 «Нематеріальні активи»*

Найменування	Визначення
121 «Права користування природними ресурсами»	Облік наявності об'єктів права користування ресурсами природного середовища. До них належать: права користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище.
122 «Права користування майном»	Облік наявності прав користування майном (право користування земельною ділянкою, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо).

123 «Права на знаки для товарів та послуг»	Облік наявності прав на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо).
124 «Права на об'єкти промислової власності»	Облік наявності прав на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, тощо).
125 «Авторські та суміжні з ними права»	Облік наявності авторського права та суміжних з ним прав (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо).
127 «Інші нематеріальні активи»	Облік інших нематеріальних активів, якими володіє підприємство (права на здійснення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

*складено автором з використанням джерел [12]

Для обліку витрат, пов'язаних з придбанням (створенням) нематеріальних активів, використовується рахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів». По дебету рахунку 154 збираються всі витрати які складають первісну вартість нематеріальних активів, в кореспонденції з кредитом рахунків, які відображають прямі матеріальні витрати (рахунки класу 2), а також рахунків 57 розрахунків (66, 68, 37 тощо). По кредиту рахунку 154 здійснюється списання в дебет 12 (по субрахунках) – на суму первісної вартості оприбуткованого об'єкта.

Для цілей правильного відображення в обліку нематеріальних активів використовуються наступні бухгалтерські проводки, що наведені у таблиці В.3. Додатку В.

Узагальнення інформації за дебетом і кредитом рахунків 10, 11,12 та 15 відбувається за журнально-ордерною системою у відомості 4-М, за кредитом – у журналі-ордері №4, а при автоматизованій формі обліку – у відповідних машинограмах.

Кожне підприємство повинно здійснювати переоцінку нематеріальних активів за справедливою вартістю, це стосується тільки тих активів щодо яких присутній активний ринок. У НП(С)БО 8 також зазначається: «при переоцінці одного нематеріального активу потрібно переоцінити усі інші нематеріальні активи цієї групи» (з подальшою щорічною переоцінкою). Техніка підрахунку пе-

реоціненої вартості та відображення в обліку аналогічні переоцінці основних засобів.

Нематеріальний актив списується з балансу підприємства в разі його вибуття, або внаслідок продажу, безоплатної передачі, неможливості отримання підприємством надалі економічних вигід від його використання.

Фінансовий результат від вибуття нематеріальних активів визначається як різниця між доходом від вибуття, за мінусом непрямих податків та витрат, пов'язаних з вибуттям і залишковою вартістю (порядок визначення фінансового результату аналогічний тому, що застосовується при вибутті основних засобів).

Для обліку гудвілу використовується рахунок 19 «Гудвіл». Негативний гудвіл відображається в балансі негативний від'ємною величиною в статті «Інші необоротні активи». По дебету рахунку 19 відображається сума гудвілу, яка визнається доходом.

Облік зменшення негативного гудвілу ведеться в процесі діяльності придбаного підприємства, що прогнозується зі збитками в майбутньому, протягом корисного використання придбаних активів, у разі перевищення справедливої вартості придбаних немонетарних активів над вартістю негативного гудвілу.

Вартість негативного гудвілу визнається рівномірним доходом протягом періоду виникнення збитків (при збитковій діяльності підприємства). Якщо діяльність підприємства прогнозується без збитків, то вартість негативного гудвілу визнається доходом: в сумі, що не перевищує справедливої вартості придбаних активів – рівномірно протягом залишку строку корисного використання (амортизації) придбаних необоротних активів; в сумі, що перевищує справедливу вартість придбаних нематеріальних активів в період придбання.

Нематеріальні активи відображають в балансі за первісною вартістю, залишковою вартістю, а також в частині від'ємного гудвілу у статті «Інші необоротні активи».

Типові форми первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (рис. 1.12).

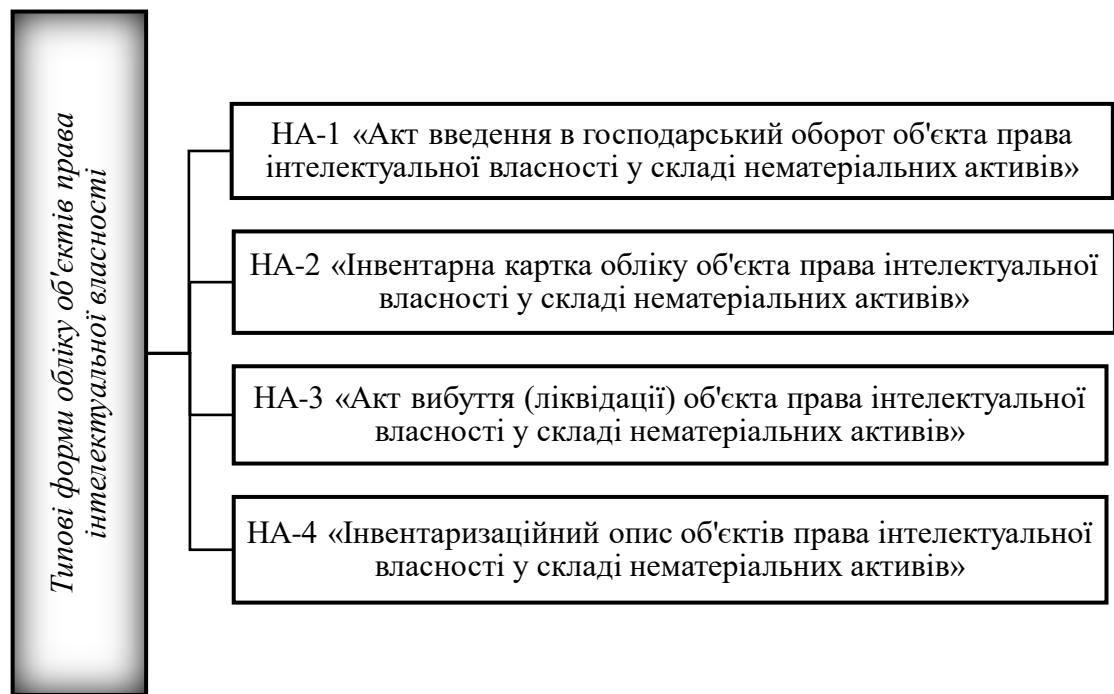

Рис. 1.12 – Типові форми обліку об'єктів права інтелектуальної власності*
*складено автором з використанням джерел [36]

Оприбутковуючи нематеріальний актив на підприємстві оформляється акт НА-1 в одному примірнику на основі технічної, науково-технічної та іншої документації (ліцензійний договір, авторський договір, патент тощо), до якого додається копія охоронного документа, також документи, що описують сам об'єкт або порядок його використання. Отримуючи підприємством ноу-хау додається аудіо-, відео-, або письмове відображення змісту конфіденційної інформації, що є об'єктом угоди.

Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів НА-2, застосовується для аналітичного обліку об'єктів права інтелектуальної власності, ведеться бухгалтерією підприємства в одному примірнику. Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів застосовується для оформлення вибуття таких об'єктів при їх списанні (ліквідації). Акт складається у двох примірниках комісією, призначеною наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого органу.

Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів – НА-4, складається в одному примірнику для оформ-

лення даних інвентаризації окремо за кожним місцезнаходженням об'єктів права інтелектуальної власності та за кожною особою, відповідальною за використання об'єктів права інтелектуальної власності. В інвентарний опис включається кожний окремий об'єкт права інтелектуальної власності.

Для обліку нематеріальних активів на підприємстві та нарахування амортизації по них призначена форма ВНА-1 «Відомість обліку нематеріальних активів і нарахування амортизації».

Облік амортизації елементів необоротних активів. Витрати на придбання або створення основних засобів підлягають систематичному розподілу між звітними періодами — амортизації. Амортизація — систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів упродовж терміну їх корисного використання (експлуатації). Об'єктом амортизації є вартість, яка амортизується (окрім вартості земельних ділянок, природних ресурсів і капітальних інвестицій). Розрахунок амортизації основних засобів або нематеріальних активів здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності з урахуванням обмежень, установлених Податковим Кодексом України. При такому розрахунку застосовують методи нарахування амортизації, передбачені національними положеннями бухгалтерського обліку, крім «виробничого» методу.

Нарахування амортизації здійснюється впродовж терміну корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством/установою (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. Різниця між первісною вартістю необоротних активів та сумою нарахованої амортизації називається залишковою вартістю необоротних активів, за якою вони вносяться до підсумку балансу.

Термін корисного використання (експлуатації) — очікуваний період часу, впродовж якого необоротні активи будуть використовуватися підприємст-

вом/установою або з їх використанням буде виготовлено (виконано), очікуваний підприємством/установою, обсяг продукції (робіт, послуг).

За НП(С)БО 7 «Основні засоби» виділяють такі основні методи нарахування амортизації основних засобів в Україні: прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Метод амортизації підприємство вказує у своїй обліковій політиці і обирає самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання. Нарухування амортизації проводять щомісячно. Характеристику методів нарахування амортизації наведено у табл. 1.12.

Таблиця 1.12 – Методи нарахування амортизації*

Методи нарахування амортизації	<i>Прямолінійний метод (або метод прямолінійного списання)</i>	<p>Дає рівномірність розподілу амортизації між обліковими періодами.</p> <p>Формула річної суми амортизації (RSA_1):</p> $RSA_1 = \frac{VA}{S},$ <p>де RSA_1 – річна сума амортизації; VA – вартість, що амортизується; S – строк корисного використання об'єкта основних засобів.</p> <p>Формула місячної суми амортизації (MSA_1):</p> $MSA_1 = \frac{RSA_1}{12},$ <p>де MSA_1 – місячна сума амортизації.</p>
	<i>Метод зменшення залишкової вартості</i>	<p>Найчастіше використовують для об'єктів основних засобів, інтенсивність використання яких у міру їх експлуатації зменшується. Він досить трудомісткий і на практиці зустрічається рідко.</p> <p>Формула річної суми амортизації (RSA_2):</p> $RSA_2 = Z \times N = Z \times \left(1 - \sqrt[n]{\frac{L}{P}}\right) \times 100\%,$ <p>де RSA_2 – річна сума амортизації; Z – залишкова вартість об'єкта на початок звітнього року або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації; N – річна норма амортизації; L – ліквідаційна вартість; P – первісна вартість; n – кількість років.</p> <p>Формула місячної суми амортизації (MSA_2):</p> $MSA_2 = \frac{RSA_2}{12},$ <p>де MSA_2 – місячна сума амортизації.</p>

Методи нарахування амортизації	<p>Найчастіше використовують до основних засобів, інтенсивність використання яких у перші роки експлуатації значно вища, ніж у наступні.</p> <p>Формула річної суми амортизації (RSA_3):</p> $RSA_3 = Z \times N = Z \times \left(\frac{100\%}{S} \times 2 \right),$ <p>де RSA_3 – річна сума амортизації; Z – залишкова вартість об'єкта на початок звітного року або первісна вартість на дату початку нарахування амортизації; N – річна норма амортизації; S – строк корисного використання об'єкта основних засобів.</p> <p>Формула місячної суми амортизації (MSA_3):</p> $MSA_3 = \frac{RSA_3}{12},$ <p>де MSA_3 – місячна сума амортизації.</p>
	<p>Застосовують до основних засобів, які зношуються більше в перші роки експлуатації; використовують до об'єктів зі швидким моральним зносом (наприклад, обчислювальної техніки).</p> <p>Формула річної суми амортизації (RSA_4):</p> $RSA_4 = VA \times K = VA \times \left(\frac{R}{M} \right),$ <p>де RSA_4 – річна сума амортизації; VA – вартість, що амортизується; K – кумулятивний коефіцієнт; R – кількість років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта; M – сума числа років корисного використання об'єкта.</p> <p>Формула місячної суми амортизації (MSA_4):</p> $MSA_4 = \frac{RSA_4}{12},$ <p>де MSA_4 – місячна сума амортизації.</p>
	<p>Звертаються, коли інтенсивність використання об'єкта впливає на його експлуатаційні властивості та, звісно ж, коли можна визначити обсяг виробництва. Повною мірою це стосується автотранспорту, який використовують для надання послуг із перевезень, верстатів та будь-якого виробничого обладнання.</p> <p>Формула місячної суми амортизації (MSA_5):</p> $MSA_5 = F \times VS = F \times \left(\frac{VA}{G} \right),$ <p>де MSA_5 – місячна сума амортизації; F – фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг); VS – виробнича ставка амортизації; G – загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.</p>

*складено автором з використанням джерел [33]

Амортизація «Інших необоротних матеріальних активів» (підпункт 5.2 пункту 5 НП(С)БО 7) нараховується за прямолінійним та виробничим методами. Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів може нараховуватися у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 відсотків його вартості, яка амортизується, та решта 50 відсотків вартості, яка амортизується, у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок

док невідповідності критеріям визнання активом або в першому місяці використання об'єкта 100 відсотків його вартості.

Як і основні засоби, в процесі використання нематеріальні активи зношуються морально і підлягають амортизації. Нарахування амортизації по нематеріальних активах здійснюється з місяця, наступного за місяцем у якому він стає придатним для використання і припиняється з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу.

Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання активу, виходячи з конкретних умов використання, але не більше 20-ти років. Підприємство самостійно обирає метод нарахування амортизації (згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби»). Якщо для окремого об'єкта нематеріального активу неможливо визначити який метод нарахування амортизації найбільш доцільно використовувати, то стандартом рекомендується обрати лінійний метод нарахування амортизації. Під час розрахунку вартості, що амортизується, ліквідаційна вартість нематеріального активу прирівнюється до нуля (крім випадків передбачених п. 28 НП(С)БО 8).

Для обліку зносу необоротних активів використовують рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» – балансовий, регулюючий до рахунків 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», контрарний, контрактивний, за кредитом відображається нарахування амортизації необоротних активів, за дебетом — її зменшення, сальдо кредитове, означає суму нарахованої на звітну дату амортизації необоротних активів, відображається у I розділі активу балансу.

Типова кореспонденція бухгалтерських рахунків з обліку амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів наведена у таблиці В.4. Додатку В.

Узагальнення інформації за дебетом та кредитом рахунку 13 відбувається за журнально-ордерною системою у відомості 4-М, за кредитом – у журналі-ордері 4, а при автоматизованій формі обліку – у відповідних машинограмах.

Облік вибуття елементів необоротних активів. Вибуття елементів необоротних активів з балансу підприємства здійснюється наступними способами, що наведено на рис. 1.13.

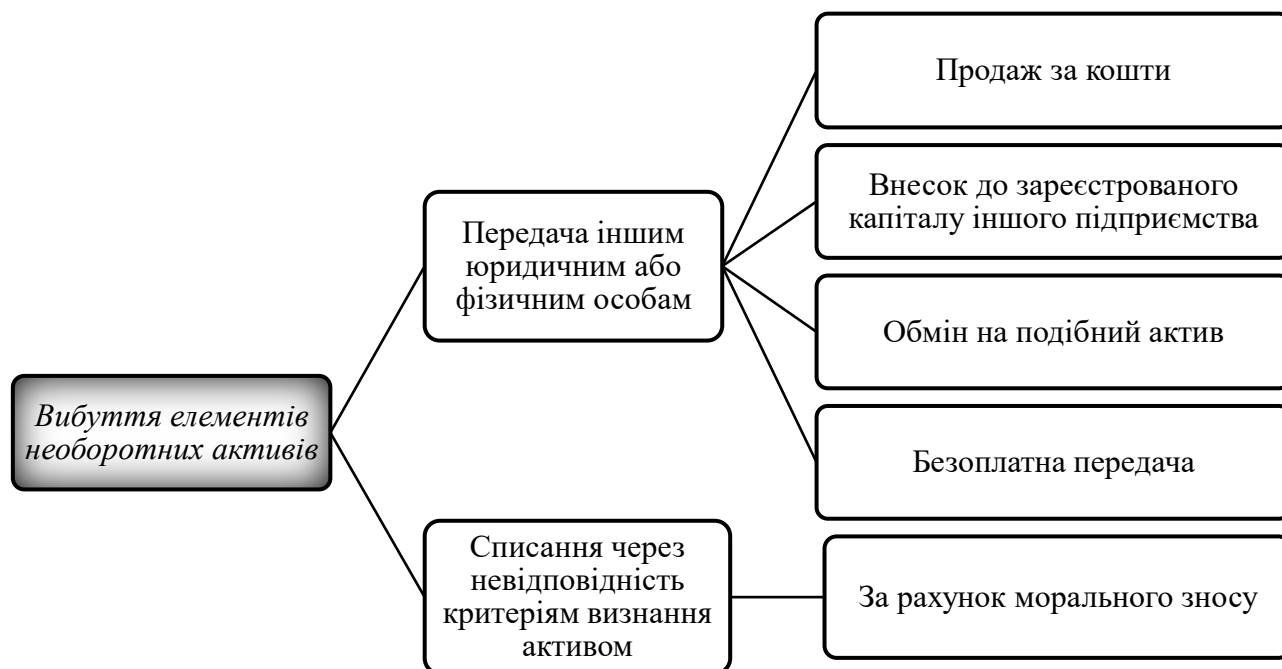

Рис. 1.13 – Способи вибуття елементів необоротних активів*

*складено автором з використанням джерел [34]

Вибуття необоротних активів на підприємстві відбувається шляхом визначення непридатності необоротних активів і встановлення неможливості або неефективності проведення їх відновлювального ремонту, а також для оформлення необхідної документації на списання цих цінностей, з цією метою наказом керівника підприємства щорічно створюється постійно діюча комісія, яка діє протягом року, у складі:

- керівника або його заступника (голова комісії);
- головного бухгалтера або його заступника (в установах і організаціях, у яких штатним розписом посада головного бухгалтера не передбачена, особи, на яких покладено ведення бухгалтерського обліку);
- керівників груп обліку (в установах, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями) або інших працівників бухгалтерії, які обліковують матеріальні цінності;

- особи, на яких покладено відповідальність за збереження матеріальних цінностей (основних засобів);
- інших посадових осіб (на розсуд керівника установи).

Відображення господарських операцій з обліку вибуття елементів необоротних активів наведено у таблиці В.5. Додатку В.

Облік інших елементів необоротних активів. Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції».

При надходженні на підприємство за грошові кошти інвестиції оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю, яка складається з:

- ціни їх придбання;
- комісійних винагород (сум, які сплачуються на користь фінансових посередників);
- мита, податків, зборів, обов'язкових платежів безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій (очевидно таких, які не підлягають відшкодуванню підприємству);
- інших витрат, безпосередньо пов'язані з придбанням фінансових інвестицій.

У тому випадку, якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на інші активи, то її собівартість визначається за справедливою вартістю цих активів.

В процесі господарської діяльності вартість фінансових інвестицій змінюється, тому важливим є питання правильної оцінки на дату складання балансу.

Для оцінки інвестицій на дату складання балансу використовують три методи (рис. 1.14).

<p><i>Оцінка за справедливою вартістю</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Цей метод полягає в тому, що фінансова інвестиція на дату балансу, оцінюється за вартістю, що дорівнює сумі, за якою може бути здійснена реалізація фінансової інвестиції в результаті між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.
<p><i>Оцінка за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Порядок оцінки фінансових інвестицій за даним методом передбачається пунктом 10 стандарту 12 "Фінансові інвестиції", згідно з яким різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій амортизується протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка.
<p><i>Оцінка за методом участі в капіталі</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Метод участі в капіталі – метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується чи зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. За методом участі в капіталі враховуються фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства і спільну діяльність зі створенням юридичної особи.

Рис. 1.14 – Методи оцінки фінансових інвестицій*

*складено автором з використанням джерел [42]

Перелічені методи застосовуються залежно від того в який об'єкт здійснюється фінансова інвестиція. НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» передбачає наступні об'єкти фінансового інвестування:

- фінансові інвестиції, що придбані та утримуються виключно для продажу (як правило це поточні інвестиції);
- фінансові інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення (переважно це довгострокові інвестиції);
- фінансові інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства (сюди можуть включатися, як поточні так і довгострокові інвестиції, фінансові інвестиції в спільну діяльність зі створенням юридичної особи (спільне підприємство)).

Фінансові інвестиції, що придбані та утримуються для продажу, на дату балансу відображаються виключно за справедливою вартістю. Фінансові інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення, відображаються на дату балансу виключно за амортизованою собівартістю. Фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства, в спільну діяльність зі створенням юридичної

особи на дату балансу відображаються за вартістю, визначеною методом участі в капіталі. Винятками при цьому є випадки коли фінансові інвестиції, що придбані та утримуються з метою продажу протягом 12 місяців з дати придбання, або об'єкт інвестування провадить діяльність в умовах, що обмежують його здатність передавати кошти інвестору протягом терміну, що перевищує 12 місяців. В цих випадках фінансові інвестиції відображаються на дату балансу за справедливою вартістю. Фінансові інвестиції обліковуються за методом участі в капіталі на останній день місяця, в якому об'єкт інвестування відповідає визначенню асоційованого, дочірнього, спільного підприємства; застосування методу участі в капіталі для обліку фінансових інвестицій припиняється з останнього дня місяця, в якому об'єкт інвестування не відповідає вищезазначеним критеріям.

В бухгалтерському обліку фінансові інвестиції з терміном погашення більше одного року або одного операційного циклу (всі інвестиції, які неможливо вільно реалізувати в будь-який момент) обліковуються на рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції». Цей рахунок є активним: по дебету відображається надходження фінансових інвестицій, по кредиту – їх погашення. Рахунок 14 має наступні субрахунки (табл. 1.13).

Таблиця 1.13 – Субрахунки рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»*

Найменування	Визначення
<i>141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»</i>	Узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) в асоційовані й дочірні підприємства та спільну діяльність, облік яких ведеться методом участі в капіталі.
<i>142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам»</i>	Узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) в асоційовані й дочірні підприємства та спільну діяльність, облік яких ведеться методами, відмінними від методу участі в капіталі.
<i>143 «Інвестиції непов'язаним сторонам»</i>	Узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) непов'язаним сторонам (цінні папери інших підприємств, облігації державних та місцевих позик, тощо).

*складено автором з використанням джерел [42]

Оцінка фінансових інвестицій при надходженні на підприємство залежить від способу їх придбання – за грошові кошти чи в обмін на інші активи.

Для цілей правильного відображення в обліку довгострокових фінансових інвестицій використовуються наступні типові бухгалтерські проводки, що наведені у таблиці В.6. Додатку В.

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 14, аналітичний облік у відомості 4.2 за видами цих інвестицій а при автоматизованій формі – в відповідних машинограмах.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені НП(С)БО 30 «Біологічні активи».

Відповідно до НП(С)БО 30 об'єктом обліку виступає біологічний актив – тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди. Слід зазначити, що тварини або рослини, які не використовуються в сільськогосподарській діяльності, вважаються запасами чи основними засобами, в залежності від строку їх використання (експлуатації). Сільськогосподарська продукція при її відокремленні від біологічного активу (у рослинництві – зерно, плоди, ягоди, овочі, зелена маса, отримані під час збирання врожаю; у тваринництві – вовна, молоко, яйця, мед, отримані під час настригу, надою, збору) або при припиненні процесів життєдіяльності біологічних активів (деревина, отримана при вирубці насаджень) перестає бути елементом біологічних активів і визнається як окремий актив.

У НП(С)БО 30 «Біологічні активи», зазначено, що для оцінки біологічних активів необхідно використовувати справедливу вартість, але це суперечить чинному законодавству. Зокрема в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначено, що пріоритетною є оцінка активів

підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання – принцип історичної (фактичної) собівартості.

Зараз біологічні активи, додаткові біологічні активи і сільськогосподарську продукцію необхідно оцінювати при їх первісному визнанні за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Визначення справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку. При визначенні справедливої вартості враховувати різні типи продукції: продукцію, яка реалізується на ринку відразу (овочі, молоко); продукцію, яка потребує доробки (зернові); продукцію, яка буде реалізована в подальшому, через кілька місяців чи навіть років (приріст живої маси тварин); продукцію, яка не має зовнішнього збуту.

Якщо на підприємстві визнається дохід (витрати) від первісного визнання сільськогосподарської продукції і додаткових біологічних активів протягом року, то в кінці звітнього року необхідно проводити коригування доходів чи витрат такими методами: 1) додатковим записом; 2) методом «червоне сторно». Додатковим записом збільшують операційні доходи в кореспонденції з дебетом рахунку виробництва, якщо фактичні доходи, визначені в кінці року, перевищують суму доходів, віднесених протягом року, а методом «червоне сторно» - якщо доходи, віднесені протягом року, перевищують фактичні доходи, визначені в кінці року. Додатковим записом збільшують операційні витрати в кореспонденції з кредитом рахунку виробництва, якщо фактичні витрати, визначені в кінці року, перевищують суму витрат, понесених протягом року, а методом «червоне сторно» - якщо витрати, віднесені протягом року, перевищують фактичні витрати, визначені в кінці року.

Господарські операції з обліку біологічних активів і сільськогосподарської продукції, біологічних перетворень в сільському господарстві, оцінки від первісного визнання, зміни вартості та на дату балансу фіксуються у первинних документах, бухгалтерських регістрах та звітності. Міністерством аграрної політики України затверджено Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних

біологічних активів і Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах, а також Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнальної форми обліку для сільськогосподарських підприємств. Однією із загальних проблем є те що, в сільськогосподарських підприємствах застосовуються спеціалізовані форми первинних документів. Більшість з них не відповідає вимогам нового стандарту, як і за структурою.

Для обліку біологічних активів призначений однойменний рахунок 16. Він містить такі субрахунки (табл. 1.14).

Таблиця 1.14 – Субрахунки рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи»*

Найменування	Визначення
<i>161 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю»</i>	Облік наявності та руху довгострокових біологічних активів рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.
<i>162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю»</i>	Облік наявності та руху довгострокових біологічних активів рослинництва, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, унаслідок чого їх оцінка здійснена відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та 28 «Зменшення корисності активів».
<i>163 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю»</i>	Облік наявності та руху довгострокових біологічних активів тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.
<i>164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю»</i>	Облік наявності та руху довгострокових біологічних активів тваринництва, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, унаслідок чого їх оцінка здійснена відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та 28 «Зменшення корисності активів»,
<i>165 «Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю»</i>	Облік наявності та руху незрілих довгострокових біологічних активів (крім тварин, які обліковуються на рахунку 21 «Поточні біологічні активи»), які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.
<i>166 «Незрілі довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю»</i>	Облік незрілих довгострокових біологічних активів (крім тварин, які обліковуються на рахунку 21 «Поточні біологічні активи»), справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, унаслідок чого вони оцінюються, виходячи із суми витрат, зазначених на їх вирощування.

*складено автором з використанням джерел [9]

Для цілей правильного відображення в обліку довгострокових біологічних активів використовуються наступні типові бухгалтерські проводки, що наведені у таблиці В.7. Додатку В.

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» та 13 «Знос необоротних активів» ведеться у відповідних машинограмах.

Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату. Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість в бухгалтерському обліку відображається на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість» в розрізі субрахунків (табл. 1.15).

Таблиця 1.15 – Субрахунки рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість»*

Найменування	Визначення
181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»	Чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 14 «Оренда».
182 «Довгострокові векселі одержані»	Облік векселів, одержаних на забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.
183 «Інша дебіторська заборгованість»	Облік довгострокової дебіторської заборгованості, яка не відображається на інших субрахунках рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», зокрема розрахунків з працівниками за виданими довгостроковими позиками тощо, інші види розрахунків.

*складено автором з використанням джерел [7]

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення.

Для цілей правильного відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості використовуються наступні типові бухгалтерські проводки, що наведені у Додатку В.8. Додатку В.

Узагальнення інформації за кредитом рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відбувається при журнально-ордерній системі – у 4 журналі-ордері та аналітичні дані до рахунку 18, аналітичний облік – в відповідних машинограмах.

Порядок обліку оренди необоротних активів та розкриття інформації щодо оренди у фінансовій звітності орендаря і орендодавця визначає НП(С)БО 14 «Оренда». Основним критерієм фінансової оренди є передача орендарю всіх ризиків та вигід, пов'язаних з правом використання та володіння активом, що певною мірою не збігається з податковими трактуваннями оренди. Тому варто пам'ятати, що при обчисленні податків необхідно застосовувати податкові трактування, а при відображенні орендних операцій у фінансовій звітності слід дотримуватись НП(С)БО 14.

Оренда – угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату протягом погодженого з орендодавцем строку. Оренда вважається фінансовою за наявності хоча б однієї з наведених ознак:

- право власності на орендований актив переходить до орендаря після закінчення строку оренди;
- строк оренди є більшим половини строку корисного використання об'єкта оренди;
- теперішня вартість мінімальних орендних платежів більша рівна справедливої вартості об'єкта оренди;
- орендар має можливість і намір придбати об'єкт оренди за ціною нижчою, за його справедливу вартість на дату придбання.

Фінансовий облік орендних операцій проводять відповідно до НП(С)БО 14 «Оренда». Відповідно до нього оренда – угода, за якою орендар набуває права користування необоротним активом за плату впродовж погодженого з орендодавцем терміну.

Підприємство, що взяло будь-яке майно в оренду, вважається орендарем, а той, хто надав це майно, – орендодавцем. Взаємовідносини орендаря з орендодавцем регулюють договором оренди. У ньому визначаються склад і вартість переданих в оренду об'єктів основних засобів, розмір орендної плати, тривалість оренди, обов'язки сторін щодо виконання договірних умов.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» оренда поділяється на операційну та фінансову, характеристика яких наведена на рис. 1.15.

Види оренди за НП(С)БО 14 "Оренда"

Операційна оренда – це господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передачу орендарю права користування основними засобами на термін, що не перевищує терміну їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних засобів їх власнику після закінчення терміну орендної угоди. При цьому право власності на орендовані основні засоби залишається в орендодавця впродовж всього терміну дії договору оренди. Нарахування амортизації об'єкта операційної оренди здійснюється орендодавцем.

Фінансова оренда (фінансовий лізинг) – оренда, що передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигод, пов'язаних із правом користування та володіння активом. Оренда вважається фінансовою за наявності хоча б однієї з наведених нижче ознак: 1) орендар набуває права власності на орендований актив після закінчення терміну оренди; 2) орендар має можливість та намір придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливую вартість на дату придбання; 3) термін оренди становить більшу частину терміну корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди.

Рис. 1.15 – Види оренди за НП(С)БО 14*

*складено автором з використанням джерел [41]

Майно, передане в операційну оренду, продовжує обліковуватися на балансі орендодавця. Тому амортизацію нараховує також орендодавець. Якщо надання майна в оренду – основний (єдиний) вид діяльності підприємства, доходи обліковуються в складі «Доходу від реалізації робіт і послуг» (рахунок 703). В інших випадках такий дохід вважається «Операційним доходом» (рахунок 713). Від формування доходу залежить визначення витрат, пов'язаних з отриманням доходу від надання майна в оренду. Якщо дохід від оренди класифікується як операційний, то витратами в орендодавця будуть амортизаційні відрахування, що відобразатимуться за дебетом на рахунок 949 «Інші витрати

операційної діяльності» в кореспонденції з кредитом рахунок 131 «Зношення основних засобів».

Вартість об'єкта оренди орендар відображає на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи», визначається відповідно до акту приймання-передачі. Інформація про доходи й витрати, пов'язані з об'єктами оперативного лізингу, відображається в примітках до фінансової звітності.

Основні засоби, передані у фінансову оренду (лізинг), вносять до складу основних засобів орендаря. Орендар відображає в бухгалтерському обліку одержаний у фінансову оренду об'єкт одночасно як актив і зобов'язання за найменшим на початок терміну оренди оцінюванням: справедливою вартістю активу або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів. Метод нарахування амортизації об'єкта фінансової оренди визначається орендарем відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та 8 «Нематеріальні активи».

Встановлено, що орендар відображає в бухгалтерському обліку одержаний у фінансову оренду об'єкт за найменшою на початок строку оренди оцінкою: справедливою вартістю активу або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів. Такий розрахунок теперішньої вартості мінімальних орендних платежів залежить в першу чергу від того, коли сплачується орендна плата: на початку чи наприкінці звітного періоду.

Якщо орендар протягом строку оренди здійснює поліпшення об'єкта фінансової оренди (модифікація, реконструкція, модернізація), внаслідок чого зростають майбутні економічні вигоди, то витрати на таке поліпшення включаються до вартості об'єкта фінансової оренди.

Нарахування амортизації об'єкта здійснює орендар тим самим методом, що і аналогічний за призначенням власний об'єкт. За умови операційної оренди об'єкт оренди відображається на 90 позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи» за вартістю, що вказана в угоді.

Витрати орендаря на поліпшення об'єкта операційної оренди, що призводять збільшення майбутніх економічних вигід, повинні відобразитися в обліку

орендаря як капітал інвестиції в інші необоротні активи, і такі витрати підлягають амортизації.

Відображення фінансової оренди в обліку орендодавця залежить від того, чи є він виробником об'єкта оренди. Якщо орендодавець не є виробником об'єкта оренди, то переданий в оренду об'єкт відображається як реалізація необоротних активів. Фінансовий дохід орендодавця розподіляється між звітними періодами протягом строку оренди аналогічно розподілу фінансових витрат орендарем. Фінансові доходи від фінансової оренди в бухгалтерському обліку орендодавця збігаються з валовими доходами у податковому обліку.

Якщо оренда є фінансовою, то зміст такої операції полягає в тому, що орендодавець надає орендареві кредит, а об'єкт оренди є заставою. Особливістю операції є те, що в обліку прибуток від продажу об'єкта включається продавцем-орендарем до доходів майбутніх періодів і поступово включається до складу доходу відповідних звітних періодів протягом оренди.

Якщо є збиток від продажу необоротного активу з подальшою його операційною орендою з боку продавця, то він відображається відразу. Але виняток складає сума збитку, що компенсується зниженням орендних платежів. Сума збитку зменшує балансову вартість реалізованого активу і зараховується до складу витрат майбутніх періодів. Розкриття інформації про оренду здійснюється в примітках до фінансової звітності.

Інвентаризація необоротних активів. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] для підтвердження правильності та достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності передбачено проведення підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями незалежно від форм власності інвентаризації майна, коштів і фінансових зобов'язань.

Інвентаризація необоротних активів проводиться на підставі Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затв. наказом Мінфіну від 02.09.2014 р. №879 із змінами і доповненнями.

Відповідальність за організацію інвентаризації несе керівник підприємства, який повинен створити необхідні умови для її проведення у стислі строки, визначити об'єкти, кількість і строки проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим.

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- при передачі майна державного підприємства в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворенні державного підприємства в акціонерне товариство, а також в інших випадках, передбачених законодавством;
- перед складанням річної бухгалтерської звітності, крім майна, цінностей, коштів і зобов'язань, інвентаризація яких проводилась не раніше 1 жовтня звітного року. Інвентаризація будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів основних засобів може проводитись один раз у три роки, а бібліотечних фондів — один раз у п'ять років;
- при зміні матеріально відповідальних осіб (на день прийому-передачі справ);
- при встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів);
- за приписом судово-слідчих органів;
- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ);
- при передачі підприємств та їх структурних підрозділів (на дату передачі);
- у разі ліквідації підприємства.

Для проведення інвентаризації наказом керівника підприємства створюються робочі інвентаризаційні комісії, які:

- здійснюють інвентаризацію майна, товарно-матеріальних цінностей, коштів, цінних паперів та інших грошових документів і незавершеного виробництва у місцях зберігання та виробництва;

- разом з бухгалтерією підприємства беруть участь у визначенні результатів інвентаризації і розробляють пропозиції щодо заліку нестач і надлишків за пересортицею, а також списання нестач у межах норм природного убутку;
- вносять пропозиції з питань упорядкування приймання, зберігання і відпуску товарно-матеріальних цінностей, поліпшенню обліку та контролю за їх зберіганням, а також реалізації непотрібних підприємству матеріальних цінностей і майна;
- несуть відповідальність за своєчасність і додержання порядку проведення інвентаризацій відповідно до наказу керівника підприємства, за повноту і точність внесення до інвентаризаційних описів даних про фактичні залишки майна, матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, цінних паперів та заборгованості в розрахунках;
- оформлюють протокол із зазначенням у ньому стану складського господарства, результатів інвентаризації і висновків щодо них, пропозицій про залік нестач та лишків за пересортицею, списання нестач в межах норм природного убутку, а також понаднормових нестач і втрат від псування цінностей із зазначенням вжитих заходів щодо запобігання таким втратам і нестачам.

Робочі інвентаризаційні комісії створюються наказом керівника підприємства. Члени комісії проходять відповідний інструктаж, що проводить голова комісії. Після цього проводиться огляд місця зберігання ТМЦ, перевірка останнього звіту матеріально відповідальних осіб та документів про рух ТМЦ. У матеріально відповідальних осіб необхідно отримати розписку про те, що всі цінності були оприбутковані, видані та зберігаються згідно з документами і ніяких інших документів подаватися не буде. Члени комісії проводять перевірку наявності товарно-матеріальних цінностей та зіставляють фактичні дані із записами в документах. За результатами інвентаризації комісією складаються інвентаризаційні описи. В результаті проведення інвентаризації можуть виникати відхилення, зокрема: нестачі та надлишки. За такими відхиленнями необхідно з'ясу-

вати причини та прийняти відповідні рішення. Надлишки необоротних активів необхідно оприбуткувати. Нестачі в межах природних норм втрат списати на витрати, понаднормові нестачі та втрати необхідно віднести на рахунок винних осіб, а якщо такі не встановлені на витрати.

В інвентаризаційних відомостях наводяться дані про дату придбання чи спорудження не відображених у бухгалтерському обліку основних засобів. При інвентаризації перевіряється наявність документів на земельні ділянки, водоймища та інші об'єкти природних ресурсів, що підтверджують право власності підприємства на них. При інвентаризації основних засобів перевіряється наявність та стан будівель, споруд, незавершеного будівництва, машин та обладнання, передавальних пристроїв, інвентаря за місцями їх знаходження. До початку інвентаризації необхідно ознайомитися із записами в інвентарних картках, облікових реєстрах та технічною документацією.

При проведенні інвентаризації нерухомих об'єктів (будівель, споруд, земельних ділянок) комісія перевіряє наявність документів про право власності на ці об'єкти підприємства. При виявленні об'єктів, що не прийняті на облік, або об'єктів, про які в документах є недостовірні дані, що їх характеризують, комісія включає в інвентаризаційний опис правильні дані та технічні показники за цими об'єктами. Також при інвентаризації необоротних активів встановлюється ступінь їх фактичного зносу з подальшим коригуванням на рахунках бухгалтерського обліку.

Інвентаризація незавершеного будівництва проводиться по кожному об'єкту окремо. Інвентаризаційна комісія перевіряє, чи не обліковується в складі незавершеного будівництва обладнання, передане до монтажу, а також стан законсервованих об'єктів і тих, будівництво яких тимчасово припинено, виявляє причини та підстави для їх консервації.

При інвентаризації нематеріальних активів необхідно перевірити обґрунтованість їх оприбуткування, документи, що підтверджують придбані майнові права, та документи, що описують об'єкт або порядок його використання. На кожен нематеріальний актив має бути оформлено наказ про термін його корис-

ного використання та норми амортизації. Програмні продукти перевіряються за їх наявністю на відповідних носіях та їх роботою [34].

Нестача або надлишок результатів інвентаризації необоротних активів відображаються у бухгалтерському обліку проведеннями, що наведені у Додатку В.9.

За результатами інвентаризації бухгалтерія складає порівняльні відомості. У них фіксуються відхилення фактичних даних від облікових. Інвентаризаційна комісія разом з бухгалтерією з'ясовує причини виникнення надлишків, нестач, пересортиці, встановлює винуватців. Всі висновки та пропозиції за результатами інвентаризації комісія фіксує у протоколі. Керівник підприємства приймає остаточне рішення про порядок врегулювання результатів інвентаризації.

Відображення інформації про необоротні активи у фінансовій звітності.
На даний момент основним звітним документом підприємств є форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», яка показує стан його активів, власного капіталу та зобов'язань.

У розділі I Балансу відображають активи, які не є оборотними та не належать до особливої категорії, яка називається «необоротні активи, утримувані для продажу». Розділ I Балансу включає 19 рядків, але в розрахунку підсумку (ряд. 1095) беруть участь лише 11 позицій. Так як деякі види необоротних активів представлені одразу трьома показниками (тобто трьома рядками):

- первісна вартість (ряд. 1001, 1011, 1016, 1021);
- накопичена амортизація (ряд. 1002, 1022) або знос (ряд. 1012, 1017);
- нематеріальні активи (ряд. 1000), основні засоби (ряд. 1010), інвестиційна нерухомість (ряд. 1015), довгострокові біологічні активи (ряд. 1020).

У статті балансу «Основні засоби» (ряд. 1010), відображають вартість власних та отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і цілісних майнових комплексів, які належать до складу основних засобів. Окремо наводять первісну (переоцінену) вартість (дебетове сальдо субрахунків 101-109 та рахунку

11), суму зносу (кредитове сальдо субрахунків 131 та 132) та залишкову вартість основних засобів (первісна вартість мінус сума зносу).

У статті «Незавершені капітальні інвестиції» (дебетове сальдо рахунку 15) (ряд 1005) в балансі відображають вартість незавершених капітальних інвестицій на будівництво, модернізацію (реконструкцію або інші поліпшення), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів та довгострокових біологічних активів відповідно на дату балансу.

За статтею балансу «Довгострокові фінансові інвестиції» (дебетове сальдо субрахунку 141) (ряд. 1030) відображають вартість фінансових інвестицій на період, який триває більше одного року, а також всі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані.

Для більш розширеного подання інформації щодо основних засобів та інших необоротних активів, у фінансовій звітності використовують Примітки для річної фінансової звітності. У Примітках відображаються відомості щодо вартості, за якою основні засоби зазначені в балансі; вартості та суми зносу на початок звітного року; суми зміни вартості та зносу основних засобів у результаті переоцінки; суми зносу основних засобів, які вибули; суми нарахованої амортизації; суми втрат від зменшення корисності; вартості та суми зносу на кінець звітного року; первісної (переоціненої) вартості одержаних за договором лізингу основних засобів та суми їх зносу; первісної (переоціненої) вартості переданих в оперативну оренду основних засобів та суми їх зносу. Дана інформація заноситься в розділ II «Основні засоби».

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «Дружба СВК»

Об'єктом дослідження даної кваліфікаційної роботи є ТОВ «ДРУЖБА СВК», що знаходиться за адресою с. Зоря, Саратського району, Одеської області.

У 1947 році на території села Зоря, розташованого у Саратському районі Одеської області, було створено три колективних господарства: колгосп ім. Ф. Енгельса, колгосп ім. К. Маркса, колгосп «Іскра». Основними видами діяльності колгоспів були рослинництво та тваринництво. Розводили, головним чином, велику рогату худобу, вівці, свиней та птицю. Ведуче місце у рослинництві займало вирощування зернових культур. Таким чином на території села Зоря було сформовано колективне господарство «Дружба». У розпорядженні господарства були обширі та просторі земельні угіддя. В той час у господарстві склався зерно-тваринницький напрям діяльності. Рослинництво приносило врожай зернових культур, кормів, а також овочів та картоплі. Ще поширились садівництво та виноградарство. Основною метою тваринництва було виробництво молока та м'яса. У 2000 році згідно Закону України «Про колективну власність в Україні» підприємство було знов реорганізовано у сільськогосподарський виробничий кооператив – СВК «Дружба».

Вищим органом управління ТОВ «ДРУЖБА СВК» є Загальні збори членів Кооперативу. Виконавчий орган – Правління Кооперативу на чолі з Головою Кооперативу. Контролюючий орган – Ревізійна комісія.

Крім того, що вироблена продукція використовується самим Кооперативом, з усіх ділянок частина продукції реалізується. Покупцями, а точніше – споживачами цієї продукції є населення села Зоря та навколо розташованих населених пунктів. Продукція реалізується напряму, тобто безпосередньо з самих бригад, а також через мережу магазинів. На балансі Кооперативу знаходяться чотири продовольчих магазини, кафе «Камчія», бар «Камчія». Більша частина продукції – це зернові та масляні культури, м'ясо та м'ясні вироби – реалізу-

ються приватним підприємцям, які приїжджають з усієї України. Частіше з Одеси, Білгород-Дністровського та інших населених пунктів Одеської області, а також Київської, Харківської, Полтавської та багатьох інших областей.

Керівником організації є Чиклікчи Георгій Гаврилович.

Розмір статутного капіталу складає 285000,00 грн.

Код ЄДРПОУ: 03766139.

На момент останнього оновлення даних 06.02.2023 стан організації – Не перебуває в процесі припинення.

Підприємство ТОВ «ДРУЖБА СВК» має поточний рахунок у банківській філії КБ «ПриватБанк» за юридичною адресою 69280, Одеська обл., місто Одеса, вулиця Маршала-Жукова, будинок 19. Номер рахунку: UA4483282090000032006830738637.

Підприємство веде фінансову і бухгалтерську звітність, яку на кінець року здає головна філія.

Види діяльності підприємства:

Основний: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Інші:

01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів.

01.21 Вирощування винограду.

01.24 Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів.

01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід.

01.45 Розведення вівць і кіз.

01.46 Розведення свиней.

01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві.

10.11 Виробництво м'яса.

10.13 Виробництво м'ясних продуктів.

10.41 Виробництво олії та тваринних жирів.

На обраному підприємстві працює 139 осіб.

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві покладено на головного бухгалтера та відділ бухгалтерії.

Дата та номер запису про укладання та зняття з обліку в податкових органах:

- Державна служба статистики України. Ідентифікаційний код органу: 37507880. Дата встановлення на облік: 04.05.2016.
- Головне управління ДПС в Одеській області, Північне управління у м. Одесі, Суворовська державна податкова інспекція (Суворовський район м. Одеси). Ідентифікаційний код органу: 43142370. Відомості про відомчий реєстр: дані про становлення на облік як платника податків. Дата встановлення на облік: 28.05.2017. Номер постановки на облік: 9176/18-05.

ТОВ «ДРУЖБА СВК» має Наказ «Про облікову політику підприємства» на виконання вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.99 Мо 996-ХІМ, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України, з метою складання достовірної фінансової звітності. Контроль за виконанням Наказу «Про облікову політику підприємства» покладено на головного бухгалтера.

Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 р. від 2021 р.	
				Абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі, т	1716,0	1191,0	984,8	-206	-17,31
2. Обсяг продукції (товарів, робіт, послуг) в оптових цінах без ПДВ та акцизного збору, тис. грн.					
- у діючих оптових цінах	33299,8	32060,2	21987,4	-10073	-31,42
- у порівнянних оптових цінах	38312,8	26591,2	21987,4	-4603,8	-17,31
3. Середня оптова ціна за 1 т продукції, грн.	19405,5	26918,7	22326,8	-4591,9	-17,06

Продовження таблиці 2.1

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 р. від 2021 р.	
				Абс.	%
4. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	93190	143652	171390	27738	19,31
5. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	105161	85984	106807	20823	24,22
6. Адміністративні витрати, тис. грн.	4152	4675	4849	174	3,72
7. Витрати на збут, тис. грн.	859	3824	3660	-164	-4,29
8. Валовий прибуток, тис. грн.	-11971	57668	64583	6915	11,99
9. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	110172	112235	115316	3081	2,75
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	112,9	58,9	62,3	3,4	5,81
11. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	-17103	47158	66181	19023	40,34
в тому числі:					
- від основної операційної діяльності	-16982	49169	56074	6905	14,04
- від іншої операційної діяльності	-587	-1938	10948	12886	в -6,6 р.
- від фінансової діяльності	485	3	-682	-685	в -2,3 р.
- від іншої діяльності	-19	-76	-159	-83	109,21
12. Чистий прибуток, тис. грн.	-17103	47158	66181	19023	40,34
13. Матеріальні витрати, тис. грн.	91092	110137	102914	-7223	-6,56
14. Матеріаловіддача, грн.	0,366	0,291	0,214	-0,077	-26,60
15. Матеріаломісткість продукції, грн..	2,74	3,44	4,68	1,25	36,25
16. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	122	126	139	13	10,32
17. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	314039,3	211041,3	158163,3	-52878	-25,06
18. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	11403	15009	17414	2405,0	16,02
19. Середня річна заробітна плата на одного штатного працівника облікового складу, грн.	93467,2	119119,0	125280,6	6161,6	5,17
20. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	119714	124240	129722,5	5482,5	4,41
21. Фондовіддача, грн.	0,320	0,214	0,169	-0,045	-20,81
22. Фондорентабельність, %	-14,3	38,0	51,02	13,02	x
23. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	127780,5	133699,5	183560	49860,5	37,29
24. Рентабельність продукції, %	-12,8	40,14	37,68	-2,46	x

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 р. від 2021 р.	
				Абс.	Абс.
25. Рентабельність виробництва, %	-6,9	18,28	21,13	2,85	х

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

Дослідження основних техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Дружба СВК» за 2020-2022 рр. показало, що порівнюючи із попереднім роком, обсяг продукції зменшився: в натуральному виразі – на 206 т. або на 17,31%; в діючих цінах – на 10073 тис. грн. або на 31,42%; в порівнянних цінах – на 4603,8 тис. грн. або на 17,31%.

Чистий дохід від реалізації продукції в звітному році 2022 порівняно з попереднім 2021 збільшився на 27738 тис. грн. або на 19,31%. Повна собівартість реалізованої продукції в звітному році збільшилась на 3081 тис. грн. або на 2,75%, це відбулось за рахунок збільшення собівартості продукції на 20823 тис. грн. або на 24,22%, адміністративних витрат на 174 тис. грн. або в 3,72%, також відбулось зменшення витрат на збут – на 164 тис. грн. або на 4,29%. Це призвело до збільшення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 3,4 коп.

Фінансовий результат діяльності підприємства у попередньому році був прибутком, який в звітному році збільшився на 19023 тис. грн, або на 40,34%. Позитивний вплив здійснило збільшення прибутку від реалізації продукції на 6905 або 14,04%, зменшення збитку від іншої операційної діяльності на 12886 тис. грн. або в 6,6 р. Негативний вплив здійснило зменшення прибутку від фінансової діяльності на 685 тис. грн. або в 2,3% та збільшення збитку від іншої діяльності на 83 тис. грн або в 109,21%.

На підприємстві погіршилось використання таких ресурсів:

- трудових ресурсів, оскільки при зростанні середньої облікової кількості штатних працівників облікового складу на 13 осіб, продуктивність праці 1 працівника облікового складу зменшилась на 52878 грн. або на 25,06%, водночас, середня річна заробітна плата одного штатного працівника облікового складу підвищилась на 6161,6 грн. або на 5,17%;

- матеріальних ресурсів, про що свідчить зниження матеріаловіддачі на 0,077 і зростання матеріаломісткості на 1,25;
- основних засобів, про що свідчить зменшення фондівіддачі на 0,045, що негативно характеризує використання основних засобів.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився на 0,1 обороту або 13,10%; рентабельність продукції зменшилась на 2,46 процентні пункти, а рентабельність виробництва – зросла на 2,85 процентних пункти, що негативно характеризує ефективність операційної діяльності підприємства.

Таким чином можна зробити висновок про наявність тенденції до покращення діяльності підприємства, так як основні показники прибутку збільшуються. Крім того, підприємству слід застосовувати заходи щодо підвищення ефективності використання ресурсів.

2.2. Управлінській аналіз необоротних активів підприємства

Політика управління необоротними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємств, що спрямована на забезпечення своєчасного оновлення та високої операційної ефективності. Управлінський та економічний аналіз необоротних активів підприємств не тільки підвищує конкурентоспроможність, а й дає змогу сформулювати ефективне підґрунтя для їхнього функціонування та передумову для майбутнього зростання. Окремо зазначимо, що управлінський та економічний аналіз – це процес планування, організації, впровадження та управління для досягнення координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань у галузі економічного аналізу.

Питання управлінського аналізу необоротних активів підприємства розглядалися в працях таких науковців та вчених, як Кузнецов В. В., Шарманська В. М., Єршова Н. Ю., Костюк О. В., Михайленко О. Р., Гнатенко Є. П., А. Г. Загородній, Вознюк Г. Л., Бубенко П. Т., Кандиба К.О., Портна О. В., Гончаренко М. Л., Романчук Р. А. та ін.

Беручи за мету вплив на якість та об'єми господарчої діяльності, можна

виділити наступні етапи управлінського аналізу необоротних активів підприємства, що наведені на рис. 2.1.

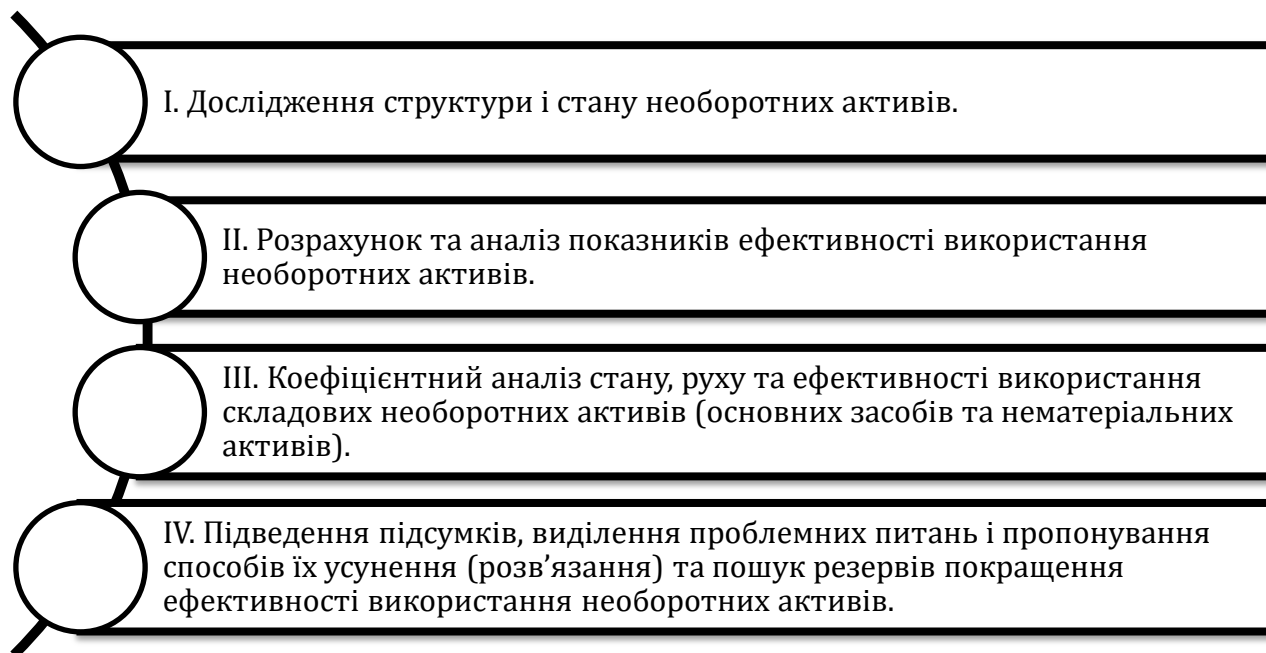

Рис. 2.1 – Етапи управлінського аналізу необоротних активів підприємства*
*складено автором з використанням джерел [38, 39]

Дослідження ефективності використання необоротних активів у загальному вигляді передбачає виконання наступних завдань:

- оцінка основних показників виробництва з метою встановлення факту дотримання нормованої величини та виділення тенденцій і майбутніх перспектив;
- коефіцієнтний аналіз стану, руху та ефективності використання необоротних активів;
- пропонування основних шляхів вдосконалення стратегії виробництва за результатами оцінки фактичного стану необоротних активів підприємства.

Перший етап має діагностичний характер. Необхідність проведення цього дослідження зумовлена завданням оперувати реальними даними про структурні характеристики всіх складових необоротних активів. Аналіз проводиться за допомогою оцінки кількісних і якісних характеристик складових активів, маючи на меті наступні задачі: проведення структури необоротних активів під-

приємства, виділяючи та згруповуючи їх за видами та строками експлуатації; установлення допустимих норм питомої ваги пасивних активів у складі необоротних; виявлення внутрішніх резервів, розробка плану щодо можливостей і доцільності активізації необоротних активів у майбутньому. Практична реалізація управлінського аналізу структури необоротних активів на даному етапі полягає в розрахунку коефіцієнтів оновлення, визначенні ступеня зношеності структурних елементів і діагностиці складу необоротних активів на наявність активного і пасивного технічного обладнання. Коефіцієнти оновлення показують рівень інтенсивності процесу омолодження виробничо-технологічної структури необоротних активів. Ступінь зносу необоротних активів характеризується його віком, імовірністю подальшого використання, ступенем і можливістю оновлення та ступенем введення в експлуатацію нового необоротного активу.

Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів, здійснений за допомогою за даними форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» 2020-2022 рр., наведений у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів ТОВ «Дружба СВК»*

Показник	Абс. величина		Питома вага, %		Відхилення			
	на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абс.	пит. ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни необоротних активів
Необоротні активи, тис. грн., в т. ч.:	73128	68688	100,0	100,0	-4440	x	-6,07	100,0
- незавершені капітальні інвестиції	501	501	0,68	0,73	-	0,05	-	-
- основні засоби	67487	62665	92,29	91,23	-4822	-1,06	-7,15	108,6
- нематеріальні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
- довгострокові біологічні активи	5139	5521	7,03	8,04	382	1,01	7,43	-8,6

Показник	Абс. величина		Питома вага, %		Відхилення			
	на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абс.	пит. ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни необоротних активів
- довгострокова дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-
- довгострокові фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
- інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	-	-

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

З табл. 2.2 видно, що необоротні активи зменшились на 4440 тис. грн. або на 6,07% на кінець звітного року порівняно з початком. Це відбулося за рахунок зменшення основних засобів на 4822 тис. грн. або на 7,15%, також відбулось збільшення довгострокових біологічних активів на 382 тис. грн або 7,43%. Величина незавершених капітальних інвестицій та нематеріальних активів залишилась незмінною. Найбільшу питому вагу у складі необоротних активів на початок звітного року займали основні засоби 92,29%, питома вага довгострокових біологічних активів – 7,03%, незавершених капітальних інвестицій складала 0,69%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни у структурі необоротних активів: зменшилась питома вага основних засобів на 1,06% та збільшилась питома вага незавершених капітальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,04% та 1,01% відповідно.

Аналіз наявності та руху необоротних активів, здійснений за даними форми №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції», наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз наявності та руху необоротних активів ТОВ «Дружба СВК»*

Види активів	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис. грн.	%			тис. грн.	тис. грн.
2020 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	123963	100	6902	4310	126555	100
– матеріальні активи	122050	98,46	6902	4310	125366	99,06
– нематеріальні активи	15	0,01	-	-	15	0,01
- незавершені капітальні інвестиції	1898	1,53	-	-	1174	0,93
2021 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	126555	100	10457	2274	134738	100
- матеріальні активи	125366	99,06	10457	2274	133549	99,12
- нематеріальні активи	15	0,01	-	-	15	0,01
- незавершені капітальні інвестиції	1174	0,93	-	-	1174	0,87
2022 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	134738	100	3006	673	137071	100
– матеріальні активи	133549	99,12	3006	-	136555	99,62
– нематеріальні активи	15	0,01	-	-	15	0,01
– незавершені капітальні інвестиції	1174	0,87	-	673	501	0,37

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

З табл. 2.3 видно, що необоротні активи підприємства впродовж досліджуваного звітного періоду складаються з матеріальних активів (які представлені основними засобами та довгостроковими біологічними активами), нематеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій. Впродовж трьох років найбільшу питому вагу у складі необоротних активів займали матеріальні активи, більше ніж 98%, питома вага незавершених капітальних інвестицій коливалась і знизилась від 1,5% до 0,37%, питома вага нематеріальних активів становила 0,01%, а їх абсолютна величина протягом трьох років не змінилась. Це свідчить про те, що впродовж трьох років в структурі необоротних активів підприємства майже не відбулось значних змін.

З метою ефективного впровадження нових необоротних активів науковці Пожуєва Т. О. та Швець Ю. В. [19] у своїх дослідженнях рекомендують вико-

нувати управлінський аналіз екстенсивного та інтенсивного використання необоротних активів окремо, виділяючи нові і старі активи. Дослідники беруть до уваги, що інтенсивне використання необоротних активів на суб'єктах господарювання передбачає технологічне переозброєння та підвищення коефіцієнта оновлення необоротних активів. Поліпшення екстенсивного використання необоротних активів означає, з одного боку, збільшення часу роботи діючого устаткування за календарний період на межі місяця (кварталу, року) та, з іншого боку, збільшення кількості та частки діючого устаткування у складі всього наявного на підприємстві.

Другий етап – коефіцієнтний, характеризується формуванням точних, фактичних даних про загальні показники ефективності використання необоротних активів, представлених у вигляді розрахунків таких показників як: рентабельність необоротних активів та коефіцієнт віддачі необоротних активів.

Аналіз ефективності використання необоротних активів, складений за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати підприємства (Звіт про сукупний дохід)», наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз наявності та руху необоротних активів ТОВ «Дружба СВК»*

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий прибуток, тис. грн.	-17103	47158	66181	19023	40,34
2. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	93190	143652	171390	27738	19,31
3. Дохід від участі в капіталі, тис. грн	-	-	-	-	-
4. Дохід від фінансових операцій, тис. грн	485	3	-682	-685	-2,3 р.
5. Дохід від іншої діяльності, тис. грн	-	-	-	-	-
6. Середня річна вартість необоротних активів, тис. грн.	75835,5	73403	70908	-2495	-3,4
7. Рентабельність необоротних активів, %	-22,55	64,25	93,33	29,08	x
8. Коефіцієнт віддачі необоротних активів, грн./грн.	1,23	1,96	2,42	0,46	x

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

З таблиці 2.4 видно, що рентабельність необоротних активів в 2020 році

мала від’ємне значення, в 2021 році зросла, а в звітному 2022 році збільшилась на 29,08% пункти, це сталося за рахунок збільшення чистого прибутку на 19023 тис. грн або 40,34% та зменшення середньої річної вартості необоротних активів на 2495 тис. грн, або 3,4 %. Коефіцієнт віддачі необоротних активів збільшився на 0,46 грн за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 27738 тис. грн, або 19,31% та зменшення середньорічної вартості необоротних активів. Таким чином можна зробити висновок про покращення ефективності використання необоротних активів впродовж трьох років.

Третій етап управлінського аналізу необоротних активів складається із детального розрахунку показників стану, руху та ефективності використання окремих елементів необоротних активів (основних засобів та нематеріальних активів): фондів віддачі, фондомісткості, фондоозброєності, рентабельності, коефіцієнтів зносу, придатності, оновлення, вибуття і приросту основних засобів [44]; коефіцієнтів амортизації, придатності, вибуття, введення в дію нових, оновлення, рентабельності і виробничої віддачі нематеріальних активів [38] тощо.

Методика розрахунку показників стану, руху та ефективності використання окремих елементів необоротних активів наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники стану, руху та ефективності використання окремих елементів необоротних активів*

Показник	Формула розрахунку
<i>Показники стану, руху та ефективності використання основних засобів</i>	
Фондовіддача (Φ_B)	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$
Фондомісткість (Φ_M)	$\frac{1}{\text{Фондовіддача } (\Phi_B)}$
Фондоозброєність ($\Phi_{OЗБР}$)	$\frac{\text{Середня величина основних засобів}}{\text{Чисельність персоналу}}$
Рентабельність ($P_{OЗ}$)	$\frac{\text{Чистий прибуток підприємства}}{\text{Середня величина основних засобів}}$
Коефіцієнт зносу (K_3)	$\frac{\text{Сума зносу}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$

Коефіцієнт придатності (К _П)	$\frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}} = 1 - K_3$
Коефіцієнт оновлення (К _О)	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що надійшли у звітному періоді}}{\text{Вартість основних засобів на кінець періоду}}$
Коефіцієнт вибуття (К _В)	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що вибули у звітному періоді}}{\text{Вартість основних засобів на початок періоду}}$
Коефіцієнт приросту (К _{ПР})	$\frac{\text{Вартість приросту основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок періоду}}$
<i>Показники стану, руху та ефективності використання нематеріальних активів</i>	
Коефіцієнт амортизації (К _А)	$\frac{\text{Накопичена амортизація нематеріальних активів}}{\text{Первісна вартість нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт придатності (К _П)	$\frac{\text{Залишкова вартість нематеріальних активів}}{\text{Первісна вартість нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт вибуття (К _В)	$\frac{\text{Вартість вибувчих нематеріальних активів}}{\text{Первісна вартість нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт введення в дію нових (К _{ВВЕД})	$\frac{\text{Вартість введених нематеріальних активів}}{\text{Загальна сума нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт оновлення (К _О)	$\frac{\text{Вартість нових нематеріальних активів}}{\text{Загальна сума нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт рентабельності (К _Р)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина нематеріальних активів}}$
Коефіцієнт виробничої віддачі (К _{ВІД})	$\frac{\text{Обсяг реалізації продукції}}{\text{Середня величина нематеріальних активів}}$

*складено автором з використанням джерел [38]

Фондовіддача – сума чистого доходу від реалізації на одну гривню основних засобів; фондомісткість – вартість виробничих необоротних активів, що припадає на одиницю вартості продукції; фондоозброєність – відношення середньорічної вартості необоротних активів до вартості валової продукції у порівняльних цінах; рентабельність – сума валового прибутку на одну гривню основних засобів; коефіцієнт зносу характеризує ту частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах; коефіцієнт

придатності – частка не перенесеної на створюваний продукт вартості; коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних засобів, він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду; коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності їх вибуття засобів зі сфери виробництва; коефіцієнт приросту основних засобів характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період [38].

Коефіцієнт амортизації нематеріальних активів визначає ступінь зносу нематеріальних активів та відшкодування витрат на їх формування; коефіцієнт придатності показує можливість подальшого використання, ступінь невідшкодування витрат на формування нематеріальних активів; коефіцієнт вибуття показує питому вагу нематеріальних активів в їх загальному обсязі, ступінь втрати нематеріальних активів; коефіцієнт введення в дію нових характеризує питому вагу введених нематеріальних активів у загальній їх сумі; коефіцієнт оновлення характеризує приріст нових нематеріальних активів у загальній їх сумі; коефіцієнт рентабельності характеризує обсяг чистого прибутку на одиницю нематеріальних активів; коефіцієнт виробничої віддачі характеризує обсяг реалізації продукції в розрахунку на одиницю нематеріальних активів.

Аналіз наявності складу, структури та руху основних засобів, здійснений за даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ II), наведено у аналітичній таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз наявності складу, структури та руху основних засобів ТОВ «Дружба СВК»*

Основні засоби за видами економічної діяльності	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис. грн.	%			тис. грн.	тис. грн.
2020 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	119359	100	3503	2793	120069	100
– основні засоби основного виду діяльності	119359	100	3503	2793	120069	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

Основні засоби за видами економічної діяльності	Наявність на початок року		Надійшло впродовж року	Вибуло впродовж року	Наявність на кінець року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	%
2021 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	120069	100	8722	380	128411	100
– основні засоби основного виду діяльності	120069	100	8722	380	128411	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-
2022 рік						
Усього по підприємству, в т. ч.:	128411	100	4713	2090	131034	100
– основні засоби основного виду діяльності	128411	100	4713	2090	131034	100
– основні засоби інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

З таблиці 2.6 можна зробити відповідний висновок: всі основні засоби, що перебували на балансі підприємства у період 2020-2022 рр. – це основні засоби основного виду діяльності. На основі даних таблиці визначаємо систему показників, що характеризують рух основних засобів: коефіцієнт вводу, вибуття та коефіцієнт приросту.

2020 рік

$$\text{Коефіцієнт вводу} = \frac{3503}{120069} = 0,029$$

$$\text{Коефіцієнт вибуття} = \frac{2793}{119359} = 0,023$$

$$\text{Коефіцієнт приросту} = \frac{3503 - 2793}{119359} = 0,006$$

2021 рік

$$\text{Коефіцієнт вводу} = \frac{8722}{128411} = 0,068$$

$$\text{Коефіцієнт вибуття} = \frac{380}{120069} = 0,003$$

$$\text{Коефіцієнт приросту} = \frac{8722 - 380}{120069} = 0,07$$

2022 рік

$$\text{Коефіцієнт вводу} = \frac{4713}{131034} = 0,036$$

$$\text{Коефіцієнт вибуття} = \frac{2090}{128411} = 0,016$$

$$\text{Коефіцієнт приросту} = \frac{4713 - 2090}{128411} = 0,02$$

Впродовж двох років основні засоби на підприємство надходили, про що свідчить значення коефіцієнтів вводу та приросту, але в останній звітний 2022 рік значення обох коефіцієнтів зменшилось, що означає зниження надходження основних засобів. В останньому звітному році на підприємстві спостерігається негативна динаміка руху основних засобів.

Аналіз стану основних засобів підприємства, здійснений, виходячи з даних першого розділу активу балансу підприємства «Необоротні активи» форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», наведено в аналітичній таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз стану основних засобів ТОВ «Дружба СВК»*

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	120069	128411	131034	2623
2. Знос основних засобів, тис. грн.	52811	60924	68369	7445
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	67258	67487	62665	-4822
4. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,4398	0,4744	0,5218	0,0474
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5602	0,5256	0,4782	-0,0474

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

Із результатів дослідження можна зробити висновок, що підприємство має досить придатні до експлуатації основні засоби. Так, як в попередньому 2021 році придатні до експлуатації основні засоби склали 52,56% відносно їх первісної вартості, а в звітному вони році зменшуються до 47,82%. Відповідно, зношені основні засоби склали 47,44% і 52,18% відносно їх первісної вартості. Проте, ми спостерігаємо збільшення коефіцієнта зносу на 0,0474 відносно попереднього року, тому підприємству необхідно впроваджувати заходи щодо оновлення основних засобів.

Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності, здійснений за даними розділу II форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», наведений у аналітичній таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності ТОВ «Дружба СВК»*

Показники	Наявність на кінець року, тис. грн.			Структура, %		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Усього основних засобів за основним видом діяльності	120069	128411	131034	100,00	100,0	100,0
1. Будівлі, споруди та передавальні пристрої	22894	25339	26019	19,06	19,73	19,86
2. Машини та обладнання	86997	92875	95952	72,46	72,33	73,23
3. Транспортні засоби	9977	9963	9043	8,31	7,76	6,9
4. Інструменти, прилади, інвентар	32	32	20	0,03	0,02	0,01
5. Інші основні засоби	-	-	-	-	-	-
6. Малоцінні необоротні матеріальні активи	169	202	-	0,14	0,16	-
7. Інші необоротні матеріальні активи	-	-	-	-	-	-

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

Як бачимо з таблиці 2.8 в структурі основних засобів основного виду діяльності у попередніх 2020-2021 рр. найбільшу питому вагу займають машини та обладнання 72,45% і 72,33% відповідно, питома вага будівель, споруд та передавальних пристроїв складала 19,06% та 19,73%, транспортних засобів – 8,31% та 7,76%, інструментів, приладів, інвентарю – 0,03% та 0,02%, малоцінних необоротних матеріальних активів 0,14% та 0,16%. Натомість у звітному 2022 році в структурі основних засобів за основним видом діяльності значних змін не відбулось, окрім наступних показників: питома вага машин та обладнань у порівнянні з попереднім роком збільшилась на 0,9%, транспортні засоби зменшилась на 0,86%, а малоцінні необоротні матеріальні активи остаточно вибули.

Загальними показниками ефективності використання основних засобів є фондоддача і фондомісткість. Аналіз цих показників наведено у аналітичній таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз впливу фондівдачі на динаміку виробництва продукції ТОВ «Дружба СВК»*

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення		
				Всього	в т. ч. за рахунок	
					основних засобів	фондовіддачі
1. Обсяг продукції в порівнянних цінах, тис. грн.	38312,8	26591,2	21987,4	-4603,8	1754,4	-5837,51
2. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн	119714	124240	129722,5	5482,5	1754,4	x
3. Фондовіддача, грн.	0,32	2,14	0,169	-0,045	x	-5837,51
4. Фондомісткість, грн.	3,125	4,673	5,917	1,244	x	x

*складено автором з використанням статистичної і фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»

З таблиці 2.9 видно, що обсяг продукції (товарів, робіт, послуг) в порівнянних оптових цінах зменшився на 4603,8 тис. грн. На це вплинули наступні фактори: збільшення середньої річної вартості основних засобів основної діяльності на 5482,5 тис. грн. здійснило позитивний вплив та збільшило обсяг продукції на 1754,4 тис. грн.; зменшення фондівдачі на 0,045 грн. здійснило негативний вплив на рівень обсягу продукції в порівнянних цінах та зменшило його на 5837,51 тис. грн. Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність використання основних засобів в звітному році порівняно з попередніми 2020-2021 рр. погіршилась, що негативно характеризує діяльність підприємства.

Четвертий етап проведення управлінського аналізу необоротних активів на підприємстві включає в себе: підведення підсумків; прогнозування майбутньої ефективності використання необоротних активів та тенденцій їх структурної поведінки з можливими наслідками; встановлення причинно-наслідкових зв'язків його нераціонального використання та прийняття відповідних рішень щодо підвищення ефективності використання необоротних активів у виробництві та на підприємстві в цілому. Прийняття рішень щодо підвищення ефективного використання необоротних активів може бути у вигляді, наприклад, зміни структурних складових необоротних активів; модернізації, поліпшення або

списання конкретних об'єктів; заміни персоналу, пов'язаного з експлуатацією відповідних необоротних активів.

Ефективне управління необоротними активами сприяє стрімкому досягненню поставлених завдань у сфері фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання. Необоротні активи являють собою меншу частку ліквідності підприємств, ніж оборотні. Управлінський економічний аналіз звертає увагу і конкретизує те, як підприємство правильно використовує свої необоротні активи.

Результати роботи знайшли відображення у працях [38,39].

3. СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

3.1. Характеристика організації обліку на підприємстві

Раціональна і правильна організація бухгалтерського обліку забезпечує реалізацію сукупності функцій процесів бухгалтерського обліку і управління. Вона існує як інструмент «налагодження» системи бухгалтерського обліку і управління.

Організація бухгалтерського обліку на ТОВ «Дружба СВК» базується і підпорядковується Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р., який визначає правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Цей Закон набрав чинності з 1 січня 2000 р., водночас з цим почалася реалізація Програми реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, затвердженої постановою № 1706 Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р.

Облікова політика ТОВ «Дружба СВК» складена та відповідає вимогам Закону України від 16 липня 1999 року № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій на ТОВ «Дружба СВК» застосовують відповідні національні положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України. За відсутності необхідних норм у вітчизняних НП(С)БО застосовуються аналогічні норми міжнародних стандартів фінансової звітності МСБО – МСФЗ.

Для обліку у ТОВ «Дружба СВК» застосовується план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій і організацій № 291 зі змінами та доповненнями. З метою забезпечення необхідної деталізації та чіткості обліково-економічної інформації з дозволу головного бухгалтера вводиться додаткова система субрахунків. Облік витрат на підприємстві

тві ведеться на рахунках класу 9 «Витрати діяльності», для обліку господарських операцій ТОВ «Дружба СВК».

Бухгалтерський облік і аналіз інформації ТОВ «Дружба СВК» вирішують такі завдання:

- дотримання Положення про господарську діяльність;
- контроль за виконанням завдань виробництва щодо кількості, якості й асортименту;
- контроль за зберіганням власності підприємства;
- виявлення невикористаних резервів;
- контроль за оплатою праці;
- облік, аналіз і контроль за використанням коштів;
- контроль за рівнем рентабельності виробництва продукції;
- виявлення резервів подальшого збільшення виробництва;
- забезпечення наявності первинної документації;
- побудова обліку на підприємстві.

На ТОВ «Дружба СВК» використовується централізована форма організації бухгалтерського обліку. Центральна бухгалтерія являє собою структурний підрозділ установи, який здійснює повний цикл облікового процесу в межах діяльності господарювання. Завдяки цьому поділ облікових функцій відбувається в межах бухгалтерської служби.

Штат бухгалтерії на ТОВ «Дружба СВК» складається з головного бухгалтера Узунової І. Д., заступника головного бухгалтера, а також 2 бухгалтерів, кожен з яких відповідає за свою частку роботи згідно посадової інструкції та касира. Головний бухгалтер здійснює загальне керування обліком та звітністю, організовує контроль та ревізію, перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію; контролює облік розрахунків з постачальниками послуг та облік валютних операцій та розрахунків за податками та платежами. Заступник головного бухгалтера здійснює контроль за роботою з ведення бухгалтерського обліку зобов'язань і господарських операцій (реалізація послуг, розрахунків з постачальниками та замовниками за надані послуги, рух грошових

коштів на рахунках іноземної та національної валюти); веде оперативний облік надходжень і платежів грошових коштів, здійснювати обов'язковий продаж частини валютної виручки, розміщує вільні грошові кошти на банківських депозитних внесках, складає щомісячні оперативні дані про рух грошових коштів за транзитним і поточними рахунками підприємства; бере участь у розробці та здійсненні заходів, спрямованих на дотримання фінансової дисципліни та раціональне використання ресурсів. Бухгалтер з обліку активів, дебіторської заборгованості та грошових коштів здійснює облік матеріалів на підприємстві; складає відповідні оборотні відомості за матеріальними рахунками 20, 26 та ін., веде облік за рахунками 10, 11, 12, 13, 15, 22; нараховує амортизацію нематеріальних активів; веде облік розрахунків з покупцями, рахунками 361, 362; веде облік матеріалів за субрахунками рахунку 20 та виробництва за рахунками 23, 25, 26 ; веде облік грошових коштів за рахунками 301, 311, 333. Бухгалтер з обліку заробітної плати здійснює прийом, аналіз і контроль табелів обліку робочого часу і готує їх до лічильної обробки; приймає і контролює правильність оформлення листків про тимчасову непрацездатність, довідок з догляду за хворими та інших документів, що підтверджують право на відсутність працівника на роботі; здійснює нарахування заробітних плат працівникам підприємства, здійснює контроль за витрачанням фонду оплати праці; здійснює реєстрацію бухгалтерських проводок та їх рознесення. Касир здійснює операції, що пов'язані з прийманням та видаванням готівкових грошових коштів через касу підприємства, зберігає всі прийняті цінності; одержує в установах банку готівку, здійснює записи в касовій книзі операцій про одержання і видавання готівки за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом в день їх надходження або видавання; підписує прибуткові касові ордери та видаткові документи відразу після одержання або видавання по них готівки, а на доданих до них документах ставить штамп «Сплачено».

На підприємстві використовується автоматизована форма обліку. Облікові реєстри складаються на підприємстві щомісяця, підписуються виконавцями та головним бухгалтером або особою, на яку покладено ведення бухгалтерсько-

го обліку підприємства. Ведення облікових реєстрів та контирування документів первинного обліку здійснюються із застосуванням, щонайменше, коду класу рахунків й коду синтетичного рахунку.

Аналітичні дані в облікових реєстрах узгоджуються з даними синтетичного обліку на останнє число місяця. Господарські операції на ТОВ «Дружба СВК» відображаються в облікових реєстрах під час надходження первинних документів або підсумками за місяць, в залежності від характеру і змісту операцій. Інформація до облікових реєстрів переноситься після перевірки первинних документів за формою та змістом.

На ТОВ «Дружба СВК» фінансову звітність складають та подають з відповідною податковою декларацією, фінансову звітність за перше півріччя минулого звітного року, за минулий звітний рік та за перше півріччя поточного звітного року. Наступні форми обов'язкової фінансової звітності наведені на рисунку 3.1.

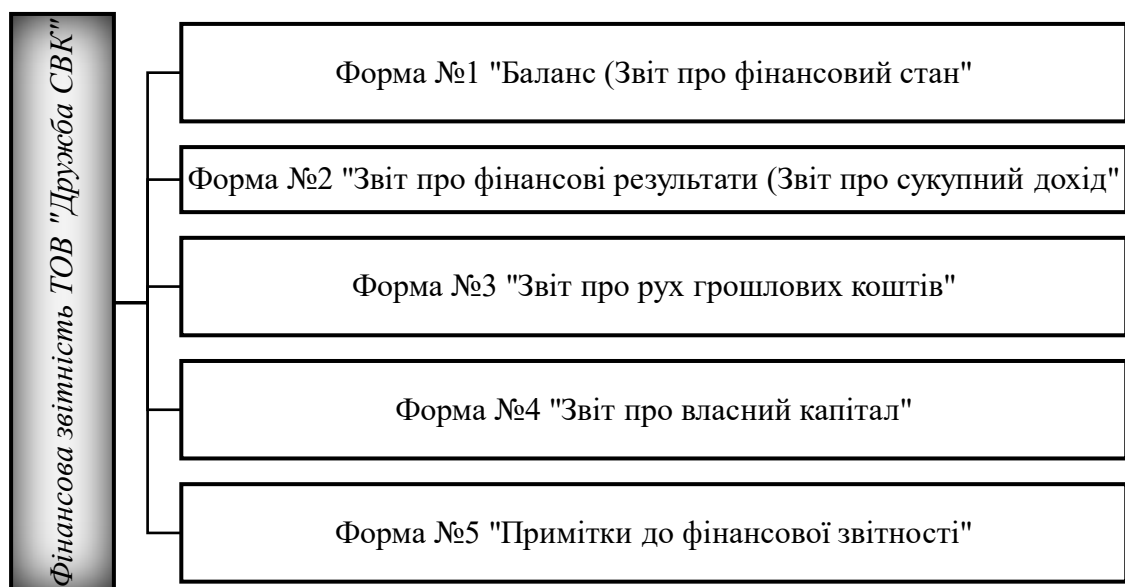

Рис. 3.1 – Форми фінансової звітності ТОВ «Дружба СВК»*

*складено автором з використанням джерел [3]

3.2. Облік необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК»

Облік необоротних активів на ТОВ "Дружба СВК" є процесом реєстрації та збереження інформації про нематеріальні активи, основні засоби та інші необоротні активи, що перебувають у власності підприємства. Цей аспект є ключовим.

човою складовою фінансового обліку, сприяючи ефективному управлінню активами та забезпечуючи їх оптимальне використання.

Основні етапи обліку необоротних активів на ТОВ "Дружба СВК" включають наступне:

- *Класифікація активів.* Активи розділяються на категорії в залежності від їхньої природи та важливості для підприємства;
- *Фіксація активів.* Для кожного активу реєструється інформація у системі обліку, включаючи назву, категорію, дату придбання, вартість та інші характеристики.
- *Оцінка активів.* Регулярно на ТОВ "Дружба СВК" перевіряються активи на стан та визначається їх поточна ринкова вартість для правильної оцінки та ведення обліку їхнього зносу.
- *Облік зносу.* Знос активів обліковується відповідно до встановлених норм амортизації для визначення фактичної вартості та їхнього внеску до загальної вартості на підприємстві.
- *Проведення інвентаризації.* Регулярна перевірка наявності та стану активів на ТОВ "Дружба СВК" є важливою процедурою для забезпечення контролю за їх збереженістю.

Необоротні активи ТОВ "Дружба СВК" на кінець звітного 2022 року складаються з таких основних компонентів:

1. Основні засоби – це матеріальні активи, які планується використовувати у виробничому процесі, такі як будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби та інші.
2. Нематеріальні активи – включають авторські права, патенти, торгові марки, знаки, ліцензії, програмне забезпечення та інші активи без матеріальної форми.
3. Довгострокові біологічні активи – це усі біологічні ресурси, з яких очікується отримання економічних вигід, які перевищують один рік.

Основні засоби. Основні засоби надходять до ТОВ «Дружба СВК» шляхом отримання від постачальників або у формі внесків до зареєстрованого капіталу.

Для ведення обліку основних засобів в бухгалтерії ТОВ «Дружба СВК» використовуються рахунки: 10 «Основні засоби»; 11 «Інші необоротні матеріальні активи»; 15 «Капітальні інвестиції»; 13 «Знос необоротних активів».

Рахунок 10 «Основні засоби» використовується для систематизації та обліку інформації про наявність та рух власних або отриманих шляхом фінансової оренди об'єктів та орендованих цілісних майнових комплексів, що віднесені до складу основних засобів ТОВ «Дружба СВК». На дебеті рахунку 10 «Основні засоби» відображається прихід (придбання, створення, отримання безоплатно) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за їхньою первісною вартістю. Відображається також сума витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта (таких як модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція та інші).

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» використовується для систематизації та обліку інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не включені до переліку об'єктів, що обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби».

Для формування та опису необоротних активів ТОВ "Дружба СВК" використовується рахунок 15 «Капітальні інвестиції». Цей рахунок призначений для реєстрації витрат на придбання чи створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів. На дебеті рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відображається збільшення витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, а на кредиті - їх зменшення (введення в експлуатацію, активація придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Рахунок 13 «Знос необоротних активів» призначений для систематизації та узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, які підлягають амортизації. На кредиті рахунку 13 «Знос необоротних матеріа-

льних активів» відображається нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, а на дебеті - зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).

Для обліку основних засобів підприємство використовує типові первинні документи відповідно до Наказу Міністерства статистики України від 29.12.95 №352 «Про затвердження типових форм первинного обліку», який втратив чинність, але враховуючи те, що немає іншого нормативного документу, який рекомендує використовувати первинні документи інших типових форм для обліку основних засобів, підприємство змушено використовувати первинні документи, рекомендовані цим наказом.

Для обліку надходження основних засобів використовуються наступні первинні документи для сільгосп підприємств: акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення основних засобів) (ОЗ-1); акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ОЗ-2); акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини (ОЗ-5); інвентарна картка обліку основних засобів (ОЗ-6); опис інвентарних карток з обліку основних засобів (ОЗ-7); картка обліку руху основних засобів (ОЗ-8); інвентарний список основних засобів (ОЗ-9).

На ТОВ «Дружба СВК» створена спеціальна комісія за наказом керівника, члени якої, у процесі надходження, введення в експлуатацію, інвентаризації та вибуття, належним чином оглядають об'єкти основних засобів, заносять відповідні записи до первинних документів, інвентарних карток, книг обліку та руху, які у подальшому передаються до бухгалтерської служби підприємства для майбутньої обробки.

Бухгалтерські записи, що стосуються обліку операцій з надходження основних засобів в ТОВ «Дружба СВК», представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Бухгалтерські проведення з обліку надходження основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
1. Отримано об'єкт основних засобів від постачальника	152	631, 685	36680

2. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641		6113,33
3. Відображено отримання транспортно-посередницьких, страхових, реєстраційних послуг, пов'язаних з придбанням об'єкта основних засобів	152	631, 685	1530
4. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641		166,67
5. Відображено витрати на заробітну плату працівників, що монтують об'єкт основних засобів	152	661	1170
6. Відображено нарахування на заробітну плату		65	520
7. Введено об'єкт основних засобів в експлуатацію	10	152	30566,67
8. Оплачено рахунки постачальників	631, 685	311	38210

*складено на підставі первинних документів ТОВ «Дружба СВК»

Узагальнення операцій рахунків 10 «Основні засоби» та 15 «Капітальні інвестиції» фіксується у відповідних журналах-машинограмах.

Під час експлуатації основних засобів відбувається фізичне зношення, а сума зносу, відображена у вигляді амортизаційних відрахувань, включається у вартість готової продукції. Амортизація, або знос, передбачає систематичний розподіл вартості основних засобів на різні періоди протягом їхнього використання.

Для обліку амортизації основних засобів використовуються наступні первинні документи для сільгосп підприємств: розрахунок амортизації основних засобів (ОЗ-14); розрахунок амортизації по автотранспорту (ОЗ-16).

У прямолінійному методі нарахування амортизації, який використовується в ТОВ "Дружба СВК", вартість, що амортизується, рівномірно розподіляється протягом строку корисного використання об'єкта основних засобів. Під вартістю, яка підлягає амортизації, розуміється первісна або переоцінена вартість об'єкта без врахування його ліквідаційної вартості.

Аналітичний облік зносу необоротних активів в Товаристві з обмеженою відповідальністю «Дружба СВК» проводиться відповідно до видів основних засобів та інших матеріальних необоротних активів. Нарахування амортизації здійснюється при автоматизованій формі обліку – у відповідних машинограмах на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Детальний облік нарахування амортизації поданий у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Бухгалтерські проведення з нарахування амортизації основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
1. Нарахована амортизація адміністративної будівлі	92	131	45233
2. Нарахована амортизація будівлі збуту	93		2503
3. Нарахована амортизація верстату	23		87255
4. Нарахована амортизація виробничої будівлі з цехами для виробництва продукції	91		6432

*складено на підставі первинних документів ТОВ «Дружба СВК»

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 13 «Знос необоротних активів» ведеться у відповідних машинограмах.

Основні засоби вибувають з ТОВ «Дружба СВК» шляхом ліквідації або реалізації.

При вибутті об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені, буде включено перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цих об'єктів до нерозподіленого прибутку, при цьому додатковий капітал зменшується відповідно. Це перевищення може бути включене до нерозподіленого прибутку щомісяця (або щокварталу, або раз на рік) у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації. Залишок перевищення попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок таких об'єктів, відображений у складі додаткового капіталу, також включається до складу нерозподіленого прибутку. Інформація про це перевищення заноситься до реєстрів аналітичного обліку основних засобів. Для обліку вибуття основних засобів використовуються наступні первинні документи для сільгосп підприємств: акт на списання основних засобів (ОЗ-3); акт на списання автотранспортних засобів (ОЗ-4); картка обліку руху основних засобів (ОЗ-8).

При реєстрації операцій, що стосуються вибуття основних засобів, у бухгалтерському обліку ТОВ «Дружба СВК» виконуються відповідні записи, які наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Бухгалтерські проведення з вибуття основних засобів на ТОВ «Дружба СВК»*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
1. Зараховано в доход від реалізації необоротних активів суму, яка підлягає сплаті покупцями за продані їм основні засоби	377	742	10350
2. Відображено суму податкового зобов'язання по ПДВ	742	643	2070
3. Відображено витрати, пов'язані з реалізацією об'єктів основних засобів	972	66	6740
4. Списано ліквідовані об'єкти основних засобів за залишковою вартістю	976	10	9560
5. Зараховано в доход діяльності матеріальні цінності, одержані від ліквідованих об'єктів і оприбутковані за цінами реалізації	20	746	3600
6. Відображена сума податкового зобов'язання по ПДВ	976	641	1500

*складено на підставі первинних документів ТОВ «Дружба СВК»

Нематеріальні активи. Станом на кінець звітнього 2022 року, до нематеріальних активів ТОВ «Дружба СВК» належать активи, що не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, адміністративних потреб чи надання в оренду іншим особам. У ТОВ «Дружба СВК» нематеріальні активи представлені програмою для автоматизованого ведення бухгалтерського обліку.

У бухгалтерському обліку ТОВ «Дружба СВК» нематеріальні активи реєструються на рахунку 12 «Нематеріальні активи». Дебет рахунку 12 «Нематеріальні активи» відображає придбання нематеріальних активів за їх первісною вартістю, а також суми дооцінки таких активів. Кредит рахунку показує вибуття активів через продаж або втрату можливості отримання майбутніх економічних вигід від їх використання, а також суму уцінки нематеріальних активів. Аналітичний облік зносу необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК» проводиться відповідно до видів нематеріальних активів. Нарахування амортизації здійснюється у відомості 4-М, за кредитом – у журналі-ордері 4, а при автоматизованій формі обліку – у відповідних машинограмах на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів».

Документальний облік нематеріальних активів ведеться за такими первинними документами: НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»; НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»; НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»; НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів».

На ТОВ «Дружба СВК» створена спеціальна комісія за наказом керівника, члени якої, у процесі надходження, введення в експлуатацію, інвентаризації та вибуття, належним чином оглядають нематеріальні активи, заносять відповідні записи до первинних документів, інвентарних карток, книг обліку та руху, які у подальшому передаються до бухгалтерської служби підприємства для майбутньої обробки.

Бухгалтерські проведення з обліку нематеріальних активів на ТОВ «Дружба СВК» наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Бухгалтерські проведення з обліку нематеріальних активів на ТОВ «Дружба СВК»*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
<i>Придбання та введення в експлуатацію</i>			
1. Придбано комп'ютерну програму	154	631	12230
2. Відображено суму податкового кредиту по ПДВ	644	631	2447
3. Введено в експлуатацію комп'ютерну програму	125	154	12230
<i>Нарахування амортизації</i>			
1. Нараховано амортизацію	23	133	500
<i>Вибуття нематеріальних активів</i>			
1. Перераховано щомісячну плату за поповнення інформаційної системи	631	311	450
2. Списано суму амортизації	133	125	7000
3. Переведено об'єкт нематеріальних активів до складу об'єктів, призначених для продажу	286	125	6000

*складено на підставі первинних документів ТОВ «Дружба СВК»

Узагальнення операцій за дебетом та кредитом рахунку 12 «Нематеріальні активи» ведеться у відповідних машинограмах.

Довгострокові біологічні активи. Станом на кінець звітнього 2022 року, до довгострокових біологічних активів ТОВ «Дружба СВК» відносяться біологічні

активи, що можуть приносити сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи або забезпечувати економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців (або операційний цикл, якщо він триває більше 12 місяців). Також до цієї категорії включаються біологічні активи, які формуються протягом періоду, що перевищує один рік, за винятком тварин, які вирощуються та годуються.

На ТОВ «Дружба СВК» довгострокові біологічні активи складаються з: робочої худоби; продуктивної худоби; багаторічних насаджень.

Довгострокові біологічні активи надходять на ТОВ «Дружба СВК» від постачальників, як внесок до зареєстрованого капіталу або в наслідок приплоду худоби.

У бухгалтерському обліку ТОВ «Дружба СВК» довгострокові біологічні активи реєструються на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи». Цей рахунок призначений для зберігання та узагальнення інформації про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди довгострокових біологічних активів, за винятком плодоносних рослин, які обліковуються на рахунку 10 «Основні засоби». При надходженні довгострокових біологічних активів реєструється їх дебет, а при їх вибутті – кредит.

Нарахування амортизації довгострокових біологічних активів ТОВ «Дружба СВК» відображається у відомості 4.7 с.-г. на субрахунку 134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів». На цьому субрахунку узагальнюється інформація про суму амортизації, нарахованої на довгострокові біологічні активи, які оцінені за первісною вартістю та облік яких ведеться на субрахунках 162 та 164.

Документальний облік довгострокових біологічних активів ведеться за наступними первинними документами: акту приймання довгострокових біологічних активів рослинництва (багаторічних насаджень) і передачі їх в експлуатацію (форма N ДБАСГ-1); акту приймання довгострокових біологічних активів тваринництва (формування основного стада) (форма N ДБАСГ-2); акту на списання довгострокових біологічних активів рослинництва (багаторічних наса-

джень) (форма N ДБАСГ-3); акту на списання довгострокових біологічних активів тваринництва (основного стада) (форма N ДБАСГ-4).

На ТОВ «Дружба СВК» створена спеціальна комісія за наказом керівника, члени якої, у процесі надходження, введення в експлуатацію, інвентаризації та вибуття, належним чином оглядають довгострокові біологічні активи, заносять відповідні записи до первинних документів, інвентарних карток, книг обліку та руху, які у подальшому передаються до бухгалтерської служби підприємства для майбутньої обробки.

Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на ТОВ «Дружба СВК» наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Бухгалтерські проведення з обліку довгострокових біологічних активів на ТОВ «Дружба СВК»*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
1. Одержано від постачальників довгострокові біологічні активи: – вартість худоби без ПДВ – відображено податковий кредит з ПДВ	155	631	15500
	644	631	5010
2. Оприбутковано худобу	16	155	20510
3. Відображено суму оголошеного внеску учасника до зареєстрованого капіталу відповідно до установчих документів	46	40	30000
4. Отримано від учасників довгостроковий біологічний актив як внесок до зареєстрованого капіталу	16	46	30000
5. Нарахована амортизація довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю	23	134	1350
6. Відображено втрати від зменшення корисності довгострокових біологічних активів, які оцінюються за первісною вартістю	974	134	2500

*складено на підставі первинних документів ТОВ «Дружба СВК»

Інформація про необоротні активи відображається в наступних формах фінансової звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» в рядочках 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1030, 1040, 1050 та 1090;
- форма №5 «Примітки до фінансової звітності» в розділі I «Нематеріальні активи», II «Основні засоби» та III «Капітальні інвестиції».

–

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті питання фінансового обліку та економічного, управлінського аналізу необоротних активів на прикладі ТОВ «Дружба СВК».

В першому розділі було розглянуто теоретичні основи обліку необоротних активів підприємства; наведені підходи до економічного визначення необоротних активів у науково-економічній літературі; приведено основна термінологія і класифікація необоротних активів та їх складових відповідно до нормативно-законодавчих документів; було розглянуто документальне оформлення руху і обліку необоротних активів; наведено типові кореспонденції з облікових рахунків; надано інформацію щодо порядку відображення необоротних активів у фінансовій звітності.

В другому розділі надано техніко-економічну характеристику ТОВ «Дружба СВК»; розраховано основні фінансово-економічні показники діяльності та здійснено управлінський аналіз необоротних активів на підприємстві за період 2020-2022 рр.; проведено аналіз економічної літератури з питань, що досліджувались; наведено основні етапи управлінського аналізу, за якими був проведений аналіз необоротних активів.

Аналіз складу, структури та динаміки необоротних активів ТОВ «Дружба СВК» свідчить про зменшення необоротних активів на 6,07% на кінець звітного року порівняно з початком. Це відбулося за рахунок зменшення основних засобів на 4822 тис. грн. або на 7,15%, також відбулось збільшення довгострокових біологічних активів на 382 тис. грн або 7,43%. Величина незавершених капітальних інвестицій та нематеріальних активів залишилась незмінною. Найбільшу питому вагу у складі необоротних активів на початок звітного року займали основні засоби 92,29%, питома вага довгострокових біологічних активів – 7,03%, незавершених капітальних інвестицій склала 0,69%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни у структурі необоротних активів: зменшилась питома вага основних засобів на 1,06% та збільшилась питома вага незавершених капі-

тальних інвестицій та довгострокових біологічних активів на 0,04% та 1,01% відповідно.

Рентабельність необоротних активів в 2020 році мала від'ємне значення, в 2021 році зросла, а в звітному 2022 році збільшилась на 29,08% пункти, це сталося за рахунок збільшення чистого прибутку на 19023 тис. грн або 40,34% та зменшення середньої річної вартості необоротних активів на 2495 тис. грн, або 3,4 %. Коефіцієнт віддачі необоротних активів збільшився на 0,46 грн за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції на 27738 тис. грн, або 19,31% та зменшення середньорічної вартості необоротних активів.

Було проведено аналіз основних засобів як основної складової необоротних активів. Результати аналізу показали, що зношеність основних засобів збільшується на кінець періоду. Коефіцієнт зносу основних засобів у звітному році збільшився на 0,0474; коефіцієнт придатності зменшився на 0,0474; показник фондівіддачі зменшився на 0,045 грн., фондомісткості – збільшився на 1,244 грн.

У третьому розділі даної кваліфікаційної роботи було розглянуто організацію обліку та основні питання обліку необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК». Бухгалтерський облік організовано відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р., Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативних документів, які регулюють облік необоротних активів в Україні. Облік на підприємстві ведеться за допомогою автоматизованої форми бухгалтерського обліку. Основні елементи необоротних активів на підприємстві представлені у вигляді: основних засобів, нематеріальних активів та довгострокових біологічних активів. Документальне оформлення обліку від надходження до вибуття елементів необоротних активів ведеться у відповідних типових формах первинних документів, які підлягають подальшій бухгалтерській обробці. Для обліку необоротних активів на ТОВ «Дружба СВК» призначено наступні рахунки бухгалтерського обліку, а саме: 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 13 «Знос необоротних активів», 14

«Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 19 «Гудвіл», аналітичні дані яких заносяться до відповідних відомостей і машинограм. Узагальнення інформації відображається в відповідних машинограмах. Інформація про необоротні активи відображається в наступних формах фінансової звітності: форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; форма №5 «Примітки до фінансової звітності» в перших трьох розділах.

Враховуючи те, що аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «Дружба СВК» за період 2020-2022 рр. показав погіршення використання матеріальних та трудових ресурсів підприємства, ми можемо рекомендувати застосовувати заходи щодо покращення ефективності використання вказаних ресурсів.

Згідно з проведеним аналізом основних засобів, які є основною складовою необоротних активів, можна зробити висновок, що ТОВ «Дружба СВК» має значний рівень зношеності основних засобів, який збільшується до кінця року. Отже, підприємству необхідно здійснити модернізацію основних засобів. Рекомендується проводити аналіз необоротних активів відповідно до запропонованих етапів, що дозволить контролювати як ефективність їх використання, так і своєчасність оновлення.

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій ТОВ «Дружба СВК» необхідно постійно вдосконалювати автоматизацію облікових процесів, оскільки це у прямому напрямку впливає на внутрішні аспекти розвитку підприємства (зокрема, підвищення оперативності ведення бухгалтерського обліку) і на зовнішні, такі як: конкурентоспроможність, лідерство на вітчизняному ринку та вихід на міжнародний ринок. Тому підприємству ТОВ «Дружба СВК» доцільно розглянути можливі шляхи оновлення та модернізації системи обліку. Після проведення модернізації підприємство отримає необхідні інструменти та механізми для швидкого та ефективного обліку необоротних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 20.02.2024 р.).
2. Податковий Кодекс України 2856-VI від 23.12.2010 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 18.02.2024 р.).
3. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. №73 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 18.02.2024 р.).
4. Баланс: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 від 31.03.1999 р. N87 (зі змінами та доповненнями). Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293672&cat_id=293533. (дата звернення 18.02.2024 р.).
5. Основні засоби: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. наказом Міністерства фінансів України №288 від 18.05.2000 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 20.02.2024 р.).
6. Нематеріальні активи: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. наказом Міністерства фінансів України №750 від 02.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 20.02.2024 р.).
7. Дебіторська заборгованість: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 затв. наказом Міністерства фінансів України №725 від 25.10.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 20.02.2024 р.).
8. Фінансові інвестиції : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 затв. наказом Міністерства фінансів України №284 17.05.2000 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> (дата

звернення 20.02.2024 р.).

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ М-ва фінансів України від 18.11.2005 р. №790: станом на 27 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 20.02.2024)

10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 32 «Інвестиційна нерухомість»: Наказ Міністерства фінансів України від 02.07.2007 р. №779 : станом на 3 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text> (дата звернення: 20.02.2024)

11. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 19.03.2024 р.).

12. Інструкція щодо застосування плану рахунків. Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 р. №291 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 14.03.2024 р.).

13. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів №11 від 23.01.2015 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення 14.03.2024 р.).

14. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів №1327 16.11.2009 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1327201-09#Text> (дата звернення 14.03.2024 р.).

15. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів в сільськогосподарських підприємствах №73 21.02.2008 р. (зі змінами та доповненнями) URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN39760> (дата звернення 14.03.2024 р.).

16. Голов С.Ф. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. К.:

ФПБАУ, 2004. 248 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

17. Кірейцев Г.Г., Іваніщенко Л.О. Облік основних засобів у сільсько-господарських підприємствах / ред. В.Д. Гревцов; рец.: Ф.Ф. Бутинец, Б.І. Данилюк, В.І. Митрофанов. К.: Урожай, 1987. 176 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

18. Савчук В.С., Світлицький М., Голубова Ю. Економічний аналіз підприємства. Київ: Лібра, 2010. 216 с. (дата звернення 19.03.2024 р.).

19. Швець В.Г. Управління фінансами підприємства: Підручник для вузів. К.: ЦУЛ, 2008. 720 с. (дата звернення 18.03.2024 р.)

20. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с. (дата звернення 21.03.2024 р.).

21. Економічний аналіз підприємства: навч. посібник для студентів ВНЗ. Кругляк Б.С., Бондар Т.П., Зайцева О.Б., Ковальов А.І., Скиба Г.В. Хмельницький: Хмельницький державний університет, 2004. 420 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

22. Швець В.Г. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 480 с. (дата звернення 21.03.2024 р.).

23. Бланк І.А. Словник-довідник фінансового менеджера. К.: «Ніка-Центр», 2007. 480 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

24. Бойко В.М., Вашків П.Г. Бізнес: словник-довідник. К.: Україна, 2008. 565 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

25. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, 2007. 1072 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

26. Кузнецов В., Михайленко О. Великий словник бухгалтера. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Фактор, 2005. 532 с. (дата звернення 18.02.2024 р.).

27. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. С. 848. (дата звернення 18.02.2024 р.).

28. Андросова О.Ф., Калугіна К.А. Особливості класифікації груп основних засобів та методи нарахування амортизації згідно з новим Податковим

Кодексом України // Вісник Хмельницького національного університету. 2011, №5, Т.2. С. 102-106. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_5_2/102-106.pdf (дата звернення 18.02.2024 р.).

29. Бондар М.І., Бабіч В.В. Амортизація необоротних активів: облік та оподаткування // Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2011. № 1(55). С. 33–34. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2011-1\(55\)-33-34](https://doi.org/10.26642/jen-2011-1(55)-33-34). (дата звернення 18.02.2024 р.).

30. Бондар М.І., Бондар Т.А. Визнання і оцінка інвестиційної нерухомості // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 20. С. 12-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_20_5. (дата звернення 20.02.2024 р.).

31. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення / Н. В. Кудлаєва // Проблеми системного підходу в економіці. 2019. (1 (2)), 107-114. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>. (дата звернення 25.04.2024 р.).

32. Гнатенко Є.П. Алгоритм аналізу основних виробничих засобів на підприємстві // Економічний аналіз. 2016. Т.26. № 1. С. 99-105. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2016_26\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2016_26(1)_16). (дата звернення 19.04.2024 р.).

33. Голозубова Ю.В. Аналіз методів нарахування амортизації та їх порівняльна характеристика // Управління розвитком. 2014. (7), 111-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_7_45. (дата звернення 05.03.2024 р.).

34. Зінкевич О.В. Удосконалення методичних аспектів обліку вибуття необоротних активів // ВІСНИК, 153. 2011. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/issue/download/47/49#page=153>. (дата звернення 05.03.2024 р.).

35. Кафка С.М. Економічна сутність процесів надходження та вибуття необоротних активів для цілей обліку // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2015. (11(1)), 127-136. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11\(1\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_11(1)_21). (дата звернення 23.02.2024 р.).

36. Кірей О. Особливості оцінки необоротних активів // Економічний аналіз. 2012. (10 (1)), 419-423. URL:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10\(1\)_90](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2012_10(1)_90). (дата звернення 18.02.2024 р.).

37. Клим Н.М. Удосконалення класифікації фінансових інвестицій // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. 21(6), 205-210. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_6/205_Kly.pdf. (дата звернення 21.02.2024 р.).

38. Корчаковська К.В. Сучасні аспекти управлінського економічного аналізу необоротних активів підприємства // Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів / Одес. нац. технологіч. університет. Одеса: ОНТУ, 2024. (дата звернення 18.03.2024 р.).

39. Korchakovska K.V. Non-current assets of the enterprise: managerial economic analysis as a tool of influence on the activity // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: тези VI Всеук. студентської наук.-практ. конф., Одеса, 17-18 квітня 2024 р. / Одес. нац. технол. унів., ННІ приклад. економіки і менеджменту ім. Г. Е. Вейнштейна. Одеса : ОНТУ, 2024. С. 268-272. (дата звернення 18.03.2024 р.).

40. Кудлаєва Н.В. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення // Проблеми системного підходу в економіці. 2019. (1 (2)), 107-114. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>. (дата звернення 18.02.2024 р.).

41. Лебедик Г.В. Систематизація орендних операцій для потреб бухгалтерського обліку відповідно до стандартів. 2010. URL: <http://77.121.11.9/bitstream/Polntntu/2126/3/lebedyk.pdf>. (дата звернення 15.03.2024 р.).

42. Лисяк Є., Белозерцев В. Організація обліку фінансових інвестицій // Innovation and Sustainability. 2022. (2), 78-83. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.78.83>. (дата звернення 10.03.2024 р.).

43. Лищенко О.Г., Куріпка Т.Є. Облік основних засобів: міжнародний досвід та національна практика // Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки. 2020. (2 (46)), 31-34. (дата звернення 18.02.2024 р.).

44. Нестор В.В. Методологія аналізу основних засобів // Збірник наукових праць УАДУ. – 2003. – №2. – С. 329-335. (дата звернення 18.03.2024 р.).

45. Приступа О.Ю. Визнання та оцінка основних засобів: реалії сьогодення // Науковий вісник. 2018. (4 (1)), 74-80. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11>. (дата звернення 25.04.2024 р.).
46. Удосконалення обліку необоротних активів / І.М. Білозір, Т.М. Дуб'янська, Г.П. Сопільняк // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Економічні науки. 2018. (1 (1)), 165-169. (дата звернення 25.04.2024 р.).
47. Фаріон О. Класифікація та оцінка основних засобів у бухгалтерському обліку // Науковий вісник. 2017. (3 (2)), 112-116. (дата звернення 23.04.2024 р.).
48. Федорович Н.В. Амортизація основних засобів: аналіз і рекомендації // Вісник КНУТД. 2016. (4 (1)), 130-135. (дата звернення 23.04.2024 р.).
49. Чижевська Л.В. Облік основних засобів: особливості оцінки та амортизації // Економічний вісник НТУ. 2017. (1), 45-52. (дата звернення 23.04.2024 р.).
50. Офіційний портал Верховної Ради України: [Веб-сайт]. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.02.2024).
51. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: [Веб-сайт]. Київ, 2017. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 23.02.2024).

Додаток А

Сертифікат про участь у VI всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» в ОНТУ у 2024 р.

The certificate is issued by the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Odessa National Technical University. It recognizes the participation of Kateryna Korchakova in the 6th All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference. The certificate includes the university's name, the student's name, the conference title, dates, and duration. It also lists various topics related to economic development and management. The certificate is signed by the head of the organizing committee, Olga Olyshchak, and dated April 18, 2024.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
ІМ. Г. Е. ВЕЙНШТЕЙНА

СЕРТИФІКАТ
видано
КОРЧАКОВСЬКІЙ КАТЕРИНІ

за участь
у VI **ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ**
«Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді»
17-18 квітня 2024 р.
15 годин (0,5 кредита ECTS)

Економіка і розвиток галузей АПК • Менеджмент, інвестиції та інновації в харчовому бізнесі • Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку • Маркетинг та логістика в агропромисловій сфері • Особливості функціонування експортних логістичних систем • Маркетингові аспекти економічного розвитку • Бухгалтерський облік, економічний аналіз та аудит в системі управління підприємством • Фінансово-економічна безпека підприємств харчової промисловості • Екологічний менеджмент харчових виробництв • Становлення та розвиток публічного управління та адміністрування • Соціально-економічні аспекти формування громадянської відповідальності у студентської молоді • Цифрові технології в управлінні, діджитал-облік і контролінг

Дата 18.04.2024

Голова організаційного комітету конференції,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків ОНТУ

Ольга ОЛЬШЕВСЬКА

Додаток Б

Апробація результатів наукового колоквіуму на науковому колоквіумі «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку»

Витяг

з протоколу № 13
засідання кафедри обліку та аудиту
від 24 квітня 2024 р.

Голова засідання кафедри: завідувач кафедри обліку та аудиту проф. Немченко В.В.

БУЛИ ПРИСУТНІМИ: проф. Купріна Н.М., проф., Мельник Ю.М., доценти: Антонюк О.П., Ощепков О.П., Ступницька Т.М., Тарасова О.В., Васьковська К.О., Баранюк Х.О., ас. Гребейникова Н.А., зав. лабораторії Головаченко Л.М.

СЛУХАЛИ: Про результати наукового колоквіуму «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку», який проводився 18 квітня 2024 року о 11.00 в рамках наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри Обліку та аудиту Одеського національного технологічного університету

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити результати наукового колоквіуму «Теоретичні та практичні аспекти проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту діяльності суб'єктів національної економіки, інструменти аналізу їх діяльності та забезпечення розвитку» з наряду наукової школи кафедри Обліку та аудиту «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів», який проводився 18.04.2024 р.

2. Здобувачам вищої освіти які підготували та доповідали на науковому колоквіуму 18.04.2024 р. в рамках дослідження за темами КРМ і КРБ, які виконуються відповідно до затверджених тем на підставі наказів ОНТУ, надати апробацію наукових досліджень, а саме:

2.7. Здобувачці СВО «Бакалавр», спец. 071 «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» – К.В. Корчаковській, тема доповіді: «Non-current assets of the enterprise: managerial Economic analysis as a tool of influence on the activity».

Зав. кафедри
обліку та аудиту

Валерій НЕМЧЕНКО

Секретар

Людмила ГОЛОВАЧЕНКО

Додаток В

Типові бухгалтерські проводки з обліку необоротних активів

Таблиця В.1 – Типові бухгалтерські проводки з обліку надходження основних засобів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Надходження об'єктів основних засобів</i>		
<i>Перша подія – отримання об'єкту основних засобів</i>		
1. Отримано об'єкт основних засобів від постачальника	152	631, 685
2. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	
3. Відображено отримання транспортно-посередницьких, страхових, реєстраційних послуг, пов'язаних з придбанням об'єкту основного засобу	152	
4. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	
5. Відображено витрати на заробітну плату працівників, що монтують об'єкт основних засобів	152	661
6. Відображено нарахування на заробітну плату		65
7. Введено об'єкт основних засобів в експлуатацію	10	152
8. Оплачено рахунки постачальників	631, 685	311
<i>Перша подія – оплата об'єкту основних засобів</i>		
1. Перераховано аванс постачальнику або підряднику	371	311
2. Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	644
3. Отримано об'єкт основних засобів від постачальника	152	631
4. Відображено суму податкового кредиту (податкова накладна)	644	
5. Відображено взаємозалік заборгованості (загальна сума з ПДВ)	631	371
<i>Надходження об'єкту основних засобів невиробничого характеру</i>		
1. Отримання об'єкту основних засобів від постачальника разом з сумами непрямих податків		631, 685
2. Відображено витрати на заробітну плату працівників, що монтують об'єкт основних засобів	152	661
3. Відображено нарахування на заробітну плату		65
4. Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів	10	152
5. Здійснено розрахунок з постачальником	631	311
<i>Надходження об'єкта основних засобів від засновників</i>		
1. Відображено заборгованість засновника (сформовано зареєстрований капітал)	46	40
2. Відображено внесення засновником об'єкту основних засобів до зареєстрованого капіталу	152	46
3. Відображено витрати на доведення та доведення об'єкту основних засобів до стану придатного до використання		685, 661, 65
4. Відображено суму ПДВ у вартості наданих послуг	641	685
5. Здійснено оплату страхових послуг	685	311
6. Відображено введення в експлуатацію об'єкту основних засобів	10	152

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Надходження об'єкту основних засобів власного виробництва</i>		
1. Списано виробничі запаси на створення об'єкту основних засобів	151	20, 22, 25, 26
2. Відображено нарахування заробітної плати працівникам		661
3. Відображено нарахування на заробітну плату		65
4. Здійснення нарахування зносу об'єкту основних засобів, що задіяні у виготовлені об'єкту основних засобів		131
5. Відображено введення в експлуатацію об'єкту основних засобів	10	151
<i>Безоплатне отримання об'єкту основних засобів</i>		
1. Безоплатне отримання об'єкту основних засобів	152	424
2. Нарахована амортизація в першому місяці експлуатації	23	131
3. Відображено дохід в розмірі нарахованої амортизації	424	745
<i>Надходження об'єкту основних засобів як обмін на інший актив</i>		
1. Передача об'єкта основних засобів іншому підприємству	377	10
2. Відображено податкове зобов'язання з ПДВ		641
3. Списано на витрати суму перевищення залишкової вартості об'єкта основних засобів над справедливою	977	10
4. Списано нарахований знос	131	
5. Отримано об'єкт основних засобів за договором бартеру	152	631, 685
6. Відображено податковий кредит	641	
7. Введено об'єкт основних засобів в експлуатацію	10	152
8. Проведено взаємозалік заборгованостей	631, 685	377

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.2 – Типові бухгалтерські проводки з обліку інших необоротних матеріальних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Придбання інших необоротних матеріальних активів</i>		
1. Відображено оприбуткування інших необоротних активів, а також суми, що нараховані за консультації, інформаційні послуги та інші витрати, що пов'язані з придбанням необоротних активів	153	631, 685
2. Відображено суму податкового кредиту по придбаних необоротних активах		
3. Введення в експлуатацію інших необоротних активів	11, 18	153
4. Проведено оплату постачальникам	631, 685	311
<i>Створення іншого необоротного матеріального активу</i>		
1. Відображено витрати на виготовлення іншого необоротного активу	153	23, 65, 66, 205
2. Введення в експлуатацію інших необоротних активів	11, 18	153
<i>Одержання необоротного матеріального активу як внеску до зареєстрованого капіталу</i>		
1. Відображено частку учасника в зареєстрованому капіталі	46	40
2. Отримано інший необоротний актив від учасника	11, 18	46

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.3 – Типові бухгалтерські проводки з обліку надходження нематеріальних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Придбання нематеріальних активів</i>		
1. Відображено витрати на придбання нематеріальних активів	154	631
2. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	
3. Відображено витрати по доведенню нематеріального активу до стану придатного до використання	154	631, 685
4. Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	
5. Оприбутковано вартість нематеріального активу	125	154
6. Оприбутковано рахунки постачальників	631, 685	311
<i>Надходження нематеріальних активів з інших джерел</i>		
1. Здійснено учасником внесок у зареєстрований капітал нематеріальних активів	12	46
2. Безоплатно отримані нематеріальні активи		42
3. У рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості отримано нематеріальний актив		16
4. Отримано нематеріальний актив з бюджету, позабюджетних фондів, за рахунок цільових внесків фізичних чи юридичних осіб		48

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.4 – Типові бухгалтерські проводки з обліку амортизації елементів необоротних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Нарахування амортизації основних засобів</i>		
1. Нарахована амортизація адміністративної будівлі	92	131
2. Нарахована амортизація будівлі магазину	93	
3. Нарахована амортизація верстату	23	
4. Нарахована амортизація виробничої будівлі з цехами для виробництва різної продукції	91	
5. Нарахована амортизація приміщення спортклубу, що використовується для працівників підприємства	949	
6. Нарахована амортизація МНМА адміністративного призначення (принтер)	92	132
7. Списання повністю амортизованого верстату при його вибутті зі складу основних засобів – за рахунок суми накопиченого зносу	131	104
8. Списання повністю амортизованого МНМА (принтера) при його вибутті зі складу основних засобів, метод амортизації 100%	132	112
9. Дооцінка основних засобів у сумі накопиченого зносу	411	131
10. виправлення помилки у сумі нарахованої амортизації автомобіля адміністративного призначення, спосіб червоного сторно	[92]	[131]
<i>Нарахування амортизації по інших необоротних активах</i>		
1. Нарахування амортизації по інших необоротних активах в залежності від видів діяльності	23, 93, 92, 949	132

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Нарахування амортизації нематеріальних активів</i>		
1. Нарахована амортизація (знос) нематеріальних активів (у випадку, якщо підприємство використовує рахунки класу 8)	83	133
2. Нарахована амортизація (знос) нематеріальних активів (у випадку, якщо підприємство використовує рахунки класу 9)	91, 92, 94	

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.5 – Типові бухгалтерські проводки з обліку вибуття елементів необоротних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Реалізація основних засобів</i>		
Перша подія – відвантаження об'єкта основного засобу		
1. Прийнято рішення про реалізацію основного засобу та переведення активу до складу тих необоротних, які отримуються для продажу	286	10
2. Списано нарахований знос	13	
3. Відображено дохід від продажу основного засобу	36, 37	712
4. Нараховано податкове зобов'язання (ПДВ)	712	641
5. Списано вартість реалізованого об'єкту основних засобів	943	286
Перша подія – оплата об'єкта основного засобу		
1. Прийнято рішення про реалізацію основного засобу та переведення активу до складу тих необоротних, які отримуються для продажу	286	10
2. Списано нарахований знос	13	
3. На поточний рахунок поступили кошти від покупця	311	681
4. Нараховано податкове зобов'язання	643	641
5. Відображено дохід від продажу основного засобу	36, 37	712
6. Нараховано податкове зобов'язання (ПДВ)	712	643
7. Списано вартість реалізованого об'єкту основних засобів	943	286
8. Проведено взаємозалік заборгованостей	681	36, 37
<i>Ліквідація основних засобів</i>		
Ліквідація основних засобів, які більше не можна або недоцільно використовувати за первісним призначенням (оформлено експертний висновок)		
1. Списано знос ліквідованого основного засобу	131	10
2. Списано залишкову вартість ліквідованих основних засобів	976	
3. Відображено витрати пов'язані з ліквідацією основних засобів	976	20, 22, 631, 661, 65
4. Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
5. Оплачено послуги (роботи)	631	311
6. Оприбутковано матеріали від ліквідації основних засобів	20	746
7. Списано залишкову вартість основних засобів на фінансовий результат	79	976
8. Списано доходи від ліквідації на фінансовий результат	746	79

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Ліквідація об'єкта основних засобів за самостійним рішенням платника</i>		
1. Списано знос ліквідованого основного засобу	131	10
2. Списано залишкову вартість ліквідованих основних засобів	976	641
3. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ		20, 22, 131, 631, 661, 65
4. Відображено витрати пов'язані з ліквідацією основного засобу		641
5. Відображено податковий кредит з ПДВ	631	311
6. Оплачено послуги (роботи)	20	746
7. Відображено витрати пов'язані з ліквідацією основного засобу	79	976
8. Списано залишкову вартість основного засобу на фінансовий результат	746	79
9. Списано доходи від ліквідації на фінансовий результат		
<i>Безоплатна передача основних засобів іншому підприємству</i>		
1. Зменшено вартість основного засобу на суму зносу	131	10
2. Відображено списання залишкової вартості основного засобу	977	
3. Відображено податкове зобов'язання		
<i>Передача основних засобів іншому підприємству як внесок до зареєстрованого капіталу</i>		
1. Зменшено вартість основного засобу на суму зносу	131	10
2. Відображено залишкову вартість переданих основних засобів	14	
3. Відображено різницю між залишковою вартістю та собівартістю інвестицій		
<i>Реалізація інших необоротних активів</i>		
1. Прийнято рішення про реалізацію іншого необоротного активу та його переведення до складу тих необоротних, які отримуються для продажу	286	11
2. Списано нарахований знос	132	
3. Відображено дохід від реалізації інших необоротних активів	36	
4. Відображено суму податкового зобов'язання	712	641
5. Списано залишкову вартість інших необоротних активів	943	11
6. Відображено витрати по реалізації інших необоротних активів		311
<i>Ліквідація інших необоротних активів</i>		
1. Відображено знос по інших необоротних активах	132	11, 18
2. Списано залишкову вартість інших необоротних активів	976	
3. Відображено витрати по ліквідації		66, 65, 13
4. Відображено суму податкового зобов'язання		641
<i>Безоплатна передача інших необоротних активів</i>		
1. Відображено знос по інших необоротних активах	132	11, 18
2. Списано залишкову вартість переданих інших необоротних активів	976	
3. Відображено суму податкових зобов'язань		

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Реалізація нематеріальних активів</i>		
1. Включено нематеріальний актив до груп вибуття	286	12
2. а) на суму залишкової вартості		
3. б) на суму нарахованого зносу	133	
4. Відображено дохід від реалізації групи вибуття	36	712
5. Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	712	641
6. Списано балансову вартість групи вибуття	943	286
<i>Ліквідація нематеріальних активів (безоплатна передача)</i>		
1. Відображено ліквідацію нематеріального активу	976	12
2. а) на суму залишкової вартості		
3. б) на суму зносу, що списується	133	
<i>Внесок до зареєстрованого капіталу нематеріальних активів іншого підприємства</i>		
1. Передано нематеріальний актив як внесок в зареєстрований капітал іншого підприємства:	14	12
2. а) на суму залишкової вартості переданих активів		
3. б) на суму зносу переданих активів	133	

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.6 – Типові бухгалтерські проводки з обліку довгострокових фінансових інвестицій*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Оцінка за справедливою вартістю</i>		
1. При передачі до зареєстрованого капіталу іншого підприємства списано залишкову вартість: – основних засобів; – нематеріальних активів; – виробничих запасів; – товарів	14	10, 12, 20, 28
2. Відображено вартість придбаних акцій інших підприємств		15
3. Придбано акції, облігації, сертифікати з оплатою грошовими коштами за купівельною вартістю		30, 31
4. Відображено різницю між балансовою вартістю переданих основних засобів, нематеріальних активів, виробничих запасів, як внесків до зареєстрованого капіталу підприємства та справедливою вартістю інвестицій		746
5. Повернуто грошові кошти, надані в позику іншим підприємствам	30, 31	14
6. Повернуто довгострокові цінні папери до складу короткострокових	35	
7. Погашено заборгованість перед банком за короткотермінову позику цінними паперами	60	
8. Погашено заборгованість перед кредиторами цінними паперами	685	

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Оцінка за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій</i>		
1. Оприбутковано інвестиції за вартістю придбання		63
2. Віднесено на збільшення вартості інвестицій амортизацію дисконту	14	733
3. Нараховано відсотки за інвестиціями	373	732
<i>Оцінка за методом участі в капіталі</i>		
1. Здійснення інвестицій в асоційовані або спільні підприємства	14	10, 20, 30, 31
2. Відображення інвестором прибутку, що належить йому згідно з методом участі в капіталі	141	72
3. Нарахування інвестором дивідендів від інвестицій, що обліковуються методом участі в капіталі	373	141
4. Відображення інвестором своєї частки у збільшенні капіталу об'єкта інвестування в результаті дооцінки	141	423

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.7 – Типові бухгалтерські проводки з обліку довгострокових біологічних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Надходження довгострокових біологічних активів</i>		
1. Придбано довгостроковий біологічний актив:		
– отримано від постачальників-платників податку на додану вартість (ПДВ) за вартістю без ПДВ	15	63
– на суму податкового кредиту з ПДВ за операцією	64	
– отримано від постачальників-неплатників ПДВ за вартістю у сумі зобов'язання перед постачальником	15	685
– нараховані витрати на транспортування довгострокового біологічного активу транспортом сторонньої організації	64	
– оприбутковано придбаний довгостроковий біологічний актив		15
2. Отримано від учасника (засновника) підприємства як внесок до зареєстрованого капіталу довгостроковий біологічний актив	16	46
3. Оприбутковано безоплатно отримані довгострокові біологічні активи		424
4. Нараховані витрати на транспортування власним транспортом безоплатно отриманих довгострокових біологічних активів	15	23
5. Зараховано витрати на транспортування до складу первісної вартості безоплатно отриманого довгострокового біологічного активу	16	15
6. Переведено поточні біологічні активи до складу довгострокових біологічних активів	15, 16	21, 15

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Облік витрат, пов'язаних з біологічними перетвореннями незрілих довгострокових біологічних активів</i>		
1. Віднесено на витрати з біологічних перетворень незрілих біологічних активів:	15	20
– покупний посадковий матеріал		27
– посадковий матеріал власного виробництва		20
– покупні добрива, засоби захисту рослин, інші виробничі запаси		23
– роботи та послуги власних допоміжних виробництв		66
– оплата праці працівників		65
– відрахування на соціальні заходи		13
– амортизація необоротних активів		91
– загальновиробничі витрати		
2. Віднесено на вартість незрілих довгострокових біологічних активів суму понесених витрат, пов'язаних з їх біологічними перетвореннями	166	15
3. Відображено переоцінку незрілих довгострокових біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю:	16	71
– збільшення		
– зменшення	94	16
<i>Облік зміни вартості біологічних активів на дату балансу</i>		
1. Відображено переоцінку незрілих довгострокових біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю:	16	71
– збільшення		
– зменшення	94	16
2. Нарахована амортизація довгострокових біологічних активів, що оцінюється за первісною вартістю	23	
3. Відображено втрати від зменшення корисності довгострокового біологічного активу, який оцінюється за первісною вартістю	972	134
4. Відображено відновлення корисності довгострокового біологічного активу, який оцінюється за первісною вартістю після усунення причин попереднього зменшення їх корисності	134	742
5. Переведено довгостроковий біологічний актив, який оцінюється за первісною вартістю, до групи біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю:		162, 164
– на суму зносу		
– на залишкову вартість		162, 164
6. Відображення переоцінки переведеного довгострокового біологічного активу:	161, 163	71
– збільшення		
– зменшення	94	161, 163

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Облік вибуття довгострокових біологічних активів</i>		
1. Включено довгострокові біологічні активи до групи вибуття: – оцінені за справедливою вартістю	286	
– оцінені за первісною вартістю:		16
а) сума зносу	134	
б) сума перевищення залишкової вартості об'єкта довгострокових біологічних активів над його справедливою вартістю	949	
в) залишкова вартість	286	
2. Реалізація довгострокових біологічних активів з групи вибуття: – визнання доходу	36	712
– сума податкового зобов'язання з ПДВ	712	64
– собівартість групи вибуття	943	286
3. Ліквідовано довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю: – на суму зносу	134	
– на суму залишкової вартості	976	16
4. Виявлено нестачі та втрати біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю, в результаті інвентаризації	947	

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.8 – Типові бухгалтерські проводки з обліку довгострокової дебіторської заборгованості*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Облік довгострокової дебіторської заборгованості</i>		
1. Видано довгострокову позику працівнику підприємства з каси (з поточного рахунку)	183	301, 311
2. Передані у фінансову оренду основні засоби, нематеріальні активи та інші необоротні матеріальні активи	181	746, 719, 712
3. Надана фінансова допомога іншим підприємствам, строком погашення більше 12 місяців	183	31
4. Отриманий довгостроковий вексель в оплату за реалізовані основні засоби, продукцію, роботи, послуги	182	36, 37
5. Переведена у склад поточної довгострокова дебіторська заборгованість, коли до її погашення залишається менш ніж 12 місяців	377	18
6. Включена до складу поточної дебіторська заборгованість орендаря за об'єкт фінансової оренди за звітний рік		181
7. Погашена довгострокова дебіторська заборгованість достроково	311, 301	377
8. Списана довгострокова безнадійна заборгованість дебіторів	977	
9. Відображена сума претензій для погашення довгострокової дебіторської заборгованості при зверненні до суду	374	18

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Облік довгострокової дебіторської заборгованості</i>		
10. Погашено працівником довгострокову позику основними засобами за домовленістю сторін	10	183
11. Утримано із заробітної плати працівника неповернуту довгострокову позику	66	
12. Погашено неповернуту частину безпроцентної позики за рахунок прибутку підприємства	443	

*складено автором з використанням джерел [12]

Таблиця В.9 – Типові бухгалтерські проводки з обліку результатів інвентаризації*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Облік надлишків у результаті інвентаризації</i>		
1. Оприбутковано виявлені під час інвентаризації надлишки необоротних активів	10, 11, 12, 18	746
<i>Облік нестачі у результаті інвентаризації, якщо не встановлено осіб</i>		
1. Виявлено нестачу необоротних активів: – на суму зносу – на залишкову вартість	13 976	10, 11, 12
2. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	976	641
3. На позабалансі відображено суму нестачі	072	
<i>Облік нестачі у результаті інвентаризації, якщо встановлено винних осіб</i>		
1. Виявлено нестачу необоротних активів: – на суму зносу – на залишкову вартість	13 976	10, 11, 12
2. Відображено суму відшкодування винною особою нестачі необоротних активів, розраховану згідно вимог Порядку №116 (умовно)	375	746
3. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	746	641
4. Отримано суму відшкодування нестачі	30,31,661	375
<i>Відображення втрат активів через надзвичайні події</i>		
1. Списано необоротні активи, втрачені в результаті надзвичайних подій: – на суму зносу – на залишкову вартість	13 99	10,11,12

*складено автором з використанням джерел [12]